

LALIGABA

Latvijas literatūras gada balva 2020

Nozīmīgākais gada notikums literatūras nozarē Latvijā, kas nodrošina literāro darbu profesionālu izvērtējumu un atzinības izteikšanu autoriem par izcilākajiem darbiem, kuri 2019. gadā publicēti Latvijas rakstniecībā.

Informāciju apkopojā

Daina Kalmane

LALIGABA

Latvijas Literatūras gada balva ir nozīmīgākais ikgadējais literārais process un notikums literatūras nozarē Latvijā, kas nodrošina literāro darbu profesionālu izvērtējumu un atzinības izteikšanu izcilākajiem darbiem, kuri gada laikā nākuši klajā Latvijas rakstniecībā. Par balvas norisi kopīgi rūpējas Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja un Latvijas Rakstnieku savienība.

Literāros darbus ikgadēji izvērtē ar nozari saistīti profesionāļi – literāti, literatūrzinātnieki, literatūrkritiķi, u.c., ikgadēji martā vai aprīlī nominējot balvai labāko pērnā gada veikumu dzejā, prozā, literatūrā bērniem, tulkojumos un debijā. Ikgadēji tiek piešķirta arī speciālbalsa par īpašu nozīmīgu veikumu literatūrā, kā arī mūža balva Latvijas rakstniecībā. Nominanti tiek izvēlēti savstarpējās ekspertu komisijas diskusijās un/vai atklātā balsojumā. Balvas ieguvēji katrā nominācijā tiek noskaidroti ekspertu komisijas aizklātā balsojumā un atklāti balvas pasniegšanas pasākumā.

Balva tiek pasniegta īpašā balvas ceremonijā, kas ikgadēji norisinās aprīļa otrajā pusē. Balvu ieguvēji katrā nominācijā saņem naudas balvas, kā arī balvas simbolisko veidolu – LALIGABA lampu, kuras autors ir dizaina studija "MĀJO". Balvas veidols iemieso ideju par grāmatu kā gaismas simbolu, reizē kalpojot kā funkcionāls dizaina priekšmets balvas ieguvēju mājvietās. Balvas atpazīstamībai izveidots arī LALIGABA logo, kas atspoguļo LALIGABA cilvēku, kas paceļas augšup ar grāmatas-spārnu palīdzību.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

«Klusuma forma» - *Laureāts*

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Pētergailis

AUTORS: Jānis Vādonts

REDAKTORS: Artis Ostups

MĀKSLINIEKS: Ivo Grundulis

ANOTĀCIJA: "Dzejas krājums "Klusuma forma" ir dzejnieka Jāņa Vādonga trešā grāmata pēc 2011. gadā iznākušā krājuma "Virve" un 2014. gada krājuma "Pagaidām iesāpās elpa". Jaunajā krājumā iekļauti 2014.–2018. gadā sarakstītie dzejoļi, kas no vienas puses ļauj atpazīt J. Vādongam svarīgo tēmu turpinājumu, bet no otras – arī vairākas izmaiņas autora poētikā. Pēc rūpīgas dzejoļu atlases kompaktā grāmatas struktūra veidota trīs daļās. Ievērojamu grāmatas daļu veido cikli, kuros ir no 4 līdz pat 14 dzejoļiem, kļūstot par būtisku grāmatas saistvielu ne tikai krājuma organizācijas ziņā, bet mērķtiecīgi veidojot un izvērsot saturu un nozīmes, ar kurām autors strādā. Viena no nozīmīgākajām jaunajām tēmām ir attiecības ar bērnu. J. Vādongam turpina t. s. stāstošās dzejas stilu. Viņa dzeja kļuvusi atvērtāka, tiešāka, taču joprojām viņu interesē noslēpums. Būtiska tēlainības daļu veidota saistībā ar glezniecību. Un nozīmīgs, daudzveidīgs krājumā ir klusums. Tāpat joprojām būtisks J. Vādonga dzejā ir sievietes tēls. Dzejā ieskanas arī privātāki motīvi; tiešu un netiešu sasauksni ar laikmeta un mūsdienu cilvēka aprisēm nav daudz; drīzāk meklējumi ir vispārīgās telpa laika teritorijās."

Artis Ostups

PAR AUTORU: Jānis Vādonts (īstajā vārdā Jānis Veckrācis) dzimis 1979. gadā Kuldīgā. Viņš ir dzejnieks, dzejas kritiķis, publicists, žurnāla "Domuzīme" literatūras nodaļas redaktors. Autors dzejoļu krājumiem "Virve" (2011), "Pagaidām iesāpās elpa" (2014), "Klusuma forma" (2019). Dzejas krājums "Virve" 2012. gadā nominēts Latvijas Literatūras gada balvai kategorijā "Spilgtākā debija". 2019. gadā iznāca Jāņa Veckrāča monogrāfija par Josifu Brodski "Linguistic and Translatological Aspects of Poetry Translation. Joseph Brodsky's Texts in Russian, English and Latvian".

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Ar katru nākamo krājumu Jānis Vādongam arvien vairāk pierādījis savu talantu – "Klusuma forma" ir viennozīmīgi spēcīgāks darbs par krājumiem "Virve" (2011) vai "Pagaidām iesāpās elpa" (2014). Pārējo šī gada dzejas žanra nominantu lokā Vādonga dzeja ir blīva un sarežģīta un šķietami zaudē jēgu, ja to mēģina definēt un klasificēt jebkādas literatūrzinātniskās kategorijās. "Klusuma formas" filozofiskās domas ietilpību vēl jo lielākā mērā sabiezina acumirkļīgu, taču vizuāli paliekošu iespaidu tvērumus, kas fiksēts ar rūpīgi pārdomātu un izvēlētu valodu. Taču jau nākamajā mirklī vizuāli konkrētais kļūst nenoteikts un abstrahēts, mijas ar ko vielisku un gaisīgu. Dzejnieks arīdzan balansē starp minimālisma un maksimālisma kategorijām – it kā operējot ar vienkāršiem valodas līdzekļiem, taču virknējot un kombinējot tos komplicētās konstrukcijās. Kur valoda un autora intonācija šķiet raupja un skaldoša, jau nākamajā mirklī tā kļūst plūstoša un nogludināta, taču tam vienmēr ir skanisks pamatojums. Vādonga dzeja atgādina straumi, kurā divreiz neiekāpt, proti, kuru divreiz nav iespējams vienādi izlasīt un uztvert, un tieši tādejā dzejnieks izpelnās ievērtību ar savu neparastumu.

Anna Auziņa

Dzejniece

Savā trešajā krājumā Jānis Vādongam pievēršas valodas problemātikai, vienlaikus nezaudējot piesaisti realitātei. Pamīšus verlbrā un dzejprozā paustas kontemplatīvas pārdomas par mākslu, pagātni un ģimenes dzīvi, uzburot lasītāja iztēlē sirreālas, taču dzīvas un konkrētas ainas. Niansētos toņos ieturētas skumjas un savādas noskaņas; universāli vai rietumu kultūrai kopīgi tēli un motīvi mijas ar Latvijas kultūrai raksturīgo, kas dažkārt reprezentējas netulkojamās valodas īpatnībās, piemēram, viens no dzejoļiem sarakstīts tāmnieku dialektā. Šķietami attālināta no laikmetīgā, Vādonga lietotā latviešu valoda un filozofiskā koncepcija tomēr iespējama tieši tagadējā situācijā.

Krājums spēj sagādāt kā emocionālu, tā intelektuālu, taču galvenais – estētisku baudījumu gan tiem lasītājiem, kam patīk silta sirsnība, gan tiem, kas dzejā meklē vēstījumu vai vēsturisku aktualitāti, gan arī tiem, kas novērtē teorētisku ietvaru. Detaļās nostrādāts un personiski dziļi piedzīvots, krājums apliecina varoņa personības izaugsmi un autora profesionālo briedumu.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Pieticīgais dzejoļu krājuma nosaukums atstāj atvērtas durvis visiem iespējamajiem uzbrukumiem, jo arī klusuma formām piemīt daudzveidība. Dzejnieka radītā krājuma kopējā noskaņa vistuvākā šķiet tieši tam mirklim, kad orķestris maigi un saudzīgi pārvar robežu starp klusumu un skaņu, tam brīdim, kurā sāk dzīvot mūzika. Arī Jāņa Vādonga tekstiem, kas nevis ir grāmata, bet līdzīgi miglas strēlēm un mutulīem veļas no lapaspusēm un aņņem lasītāju, piemīt nevainojama pauzes izjūta. (Man) nav svarīgi, kas lasāms katrā atsevišķā dzejoļī, kādi žilbinoši salīdzinājumi nozib rindās, jo klusuma forma ir dabas parādība: "nav jūsu namos manis es zīmēju un rādu/ kāds svētais upei cauri gājis liegs".

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

«Mūza no pilsētas N.»

IZDEVĒJS: Neputns

AUTORS: Jānis Hvoinskis

REDAKTORS: Kārlis Vērdiņš

MĀKSLINIECE: Anta Pence / Vāka noformējumam izmantots Andras Otto-Hvoinskas zīmējums

ANOTĀCIJA: "Mūza no pilsētas N." ir Jāņa Hvoinska otrais dzejas krājums, tas klajā nāk tieši desmit gadus pēc debijas krājuma "Lietus pār kanālu e".

"Desmit gados, kas pagājuši kopš Hvoinska debijas, viņa dzejas tēli kļuvuši precīzāki un nostalgiskāki, tomēr nezaudējot viegluma sajūtu, kas viņa tekstus padara radniecīgus franču 20. gadsimta modernistiem. Šie dzejoļi apbur kā mazas glezniņas, kurās prasmīgs mākslinieks uzmetis iespaidus no savas tuvākās apkārtnes, padarot realitāti savādi pievilcīgu."

Krājuma redaktors Kārlis Vērdiņš.

PAR AUTORU: Dzejnieks un tulkotājs Jānis Hvoinskis dzimis 1961. gadā Rīgā. Mācījies Rīgas Elektromehāniskajā tehnikumā, bet vēlāk Liepājas medicīnas koledžā. 2008. gadā absolvējis Literārās Akadēmijas dzejas meistardarbnīcu pie Kārļa Vērdiņa. No krievu valodas atdzejojis un periodikā publicējis Maksima Amelīna dzeju, piedalījies Josifa Brodskā "Dzejas izlases" (Neputns, 2009) atdzejošanā, bet 2018. gadā Hvoinska tulkojumā iznācis Vladimira Nabokova romāns "Camera obscura" (Dienas Grāmata). Latviešu literatūrā debitējis 2009. gadā ar dzejoļu krājumu "Lietus pār kanālu e". Bijušas arī vairākas publikācijas kultūras periodikā. Rakstījis dziesmu tekstus Zigmara Liepiņa koncertuzvedumam "Kapteiņu stāsti" un Zigmunda Latušķevica dziesmām.

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Uz Jāņa Hvoinska dzejoļu krājuma "Mūza no pilsētas N." vāka nav nedz autora vārda, nedz krājuma nosaukuma. Kaut kādā mērā tas varētu būt demonstratīvs un provocējošs žests – autora vārds nav svarīgs, nosaukumu katrs var izdomāt pats, no svara ir tikai un vienīgi dzejoļu teksti. Lasot Hvoinska dzeju, analītiskā pieeja kapitulē pilnīgi un galīgi. Zināmā mērā tas šķiet paradoksāli – lai arī, spriežot pēc kultūrvēsturiskajām alūzijām, Hvoinskis ir bezmaz klasisks intelektuāļa tipāzs – ne gluži zilonkaula torņa iemītnieks, tomēr šī būve viņam nav sveša, – kontaktēšanās ar viņa pantiem iespējama tikai emocionālā līmenī. Katrā ziņā – mans loģiskais prāts viņa alūzijām nespēja izsekot, nūdien nezīnu, no kurienes un kāpēc vienā viņa tekstā pazibinās Asīze, bet citā – Roberts Plānts (nemaz nerunājot par Hvoinskim raksturīgajām miglainajām metaforām), tomēr pieļāuju, ka Hvoinskis piederīgs latviešu dzejas romantiskajai tradīcijai. Gan piebilstot – ja nemeklējam tiešus priekštečus, kaut gan, iespējams, ja Ādamsons dziļvotu 21. gadsimtā, viņš rakstītu kaut ko ļoti līdzīgu. Katrs dzejnieks meklē dzejas kvintesenci, taču Hvoinskis to dara, tik ļoti koncentrējies uz pašu procesu, ka viņa dzejā nav pat ironisko spēļu. Visdrīzāk, Hvoinskis, kā jau tas mūslaikos pieņemts, kārtējo reizi mēģina atbildēt uz mūžīgo jautājumu par to, kas īsti ir (precīzāk – kas varētu būt) dzeja – un, protams, racionālu atbildes formulu te nav; tas izdarāms tikai ar pašu dzeju. Dzejas būtība ir tās meklēšanā.

Anna Auziņa

Dzejniece

Jāņa Hvoinska dzejas balss sākotnēji vieš spēcīgu iespaidu par autoru kā dzejnieku no dabas. Otrajā dzejas krājumā, kas briedināts desmit gadus pēc debijas, Hvoinskis joprojām parāda tikpat organisku talantu, kas spontāni un nepiespiesti, visbiežāk verlibrā, izlīst pār lappusēm. "Mūzā no pilsētas N." iezīmējas gleznieciski pilsētnieciskas ainas, kas mijas ar asociatīvu apziņas plūsmu – tās impresionistiskie fiksējumi brīvi pāriet cits citā, radot 20. gadsimta modernismam tuvas dzejas sajūtu.

Modernistiskas noskaņas jūtamas ne vien formā, bet arī idejiski, risinot klasiskus jautājumus par dzīves jēgu, mirstīgumu, mīlestības un mākslas nozīmi. Vienlaikus krājuma poētika atbilst 21. gadsimta informācijas laukam, autoram apzināti izvēloties sev tuvāko izteiksmi, kurai raksturīgi svaigi tēli un paradoksi, bet rezultāts ir gana ilgi noturēts, gluži kā labs vīns, turklāt tas uztverami organizēts parocīgi izvietotos piemērota izmēra traukos.

Evija Gulbe

Rakstniece

Jāņa Hvoinska dzejas krājumā "Mūza no pilsētas N." iegāju kā spoguļiem un stiklotu virsmu pilnā telpā. Tās saimnieks tieši un apzināti skatās uz sevi un dzīvi, un tikai stikla trauslums viņu šķir no visa, kas reiz piedzīvots. Šaipus spoguļim visbiežāk viņš ir viens, vientuļš, skumjš.

Lasot dzejoļus, uzmanību piesaista vīriēša attiecības ar sievieti, viņa skatījums uz sievieti – savu, bijušo, zaudēto un arī svešo sievieti. Pat aizgājusi vai nesatīkta, viņa ir tepat – kā daļa viņa, kā daļa viņa atspulgu.

J. Hvoinska dzejoļos mājo ne viena mūza vien. Viņu ir daudz – kaislība, skumjas, vilšanās, greisirdība, ilgas un nāve, ar kurām vīrieti (dzejnieku) saista dvēseliska un poētiska tuvība; kuras ir līdzās, kad viņš pārtop, dzimst jaunai dzīvei.

Krājuma ievaddzejolis tiek pabeigts ar vārdiem: "Kad es kļuva vecs, es dzimu, kad es biju jauns, es miru." Jaunas patības dzimšana ir intīms, emocionāls un arī sāpīgs process, parasti citiem slēpts, bet literatūrā pieejams – vien jāatšķir grāmata.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

«Tīmeklītis»

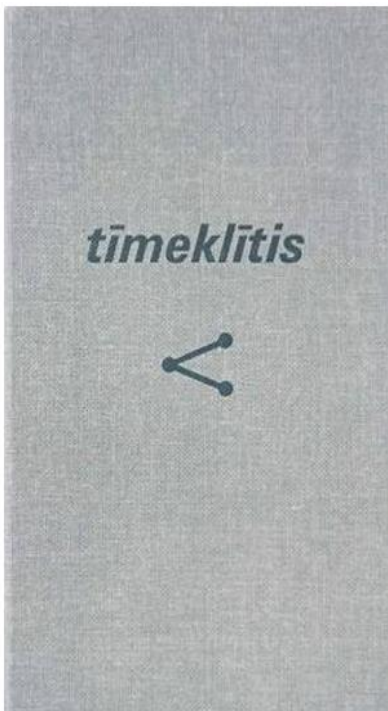

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Neputns

AUTORS: Jānis Rokpelnis

REDAKTORS: Kārlis Vērdis

MĀKSLINIECE: Dita Pence

ANOTĀCIJA: Jauniznākusi plaukstas vai kabatas, vai viedtālruņa lieluma grāmatiņa ar askētisko share zīmi uz vāka mūsdienīgi aicina lasītāju dalīties jeb "kopīgot saturu" – gan ar tuvākajiem, gan varbūt ar visu globālo tīmekli –, vienlaikus pārdomājot krājumā filigrāni saaukstās vārdu, tēlu un nozīmju sakarības.

PAR AUTORU: Dzejnieks Jānis Rokpelnis dzimis 1945. gadā Rīgā rakstnieka Friča Rokpeļņa ģimenē. Studējis psiholoģiju un filozofiju Ļeņingradas universitātē (1963–1969). Studijas beidzis Latvijas Valsts universitātes Vēstures un filozofijas fakultātē kā filozofs, pasniedzējs (1981). Strādājis Mākslas muzejā, Rīgas kinostudijā, izdevumos "Literatūra un Māksla", "Labrīt" un "Karogs". Bijis docētājs Latvijas ev. lut. Kristīgajā akadēmijā. Bijis Rakstnieku savienības dzejas konsultants, 2004. gadā vadījis dzejas meistardarbnīcu. Sarakstījis daudzus scenārijus leļļu filmām – "Umurkumurs" (1976), "Vanadžinš" (kopā ar Arnoldu Burovu, 1978) u. c., libretu muzikālajai izrādei "Meistars Aleksandrs" (2002). Uzrakstījis dokumentālo garstāstu "Modus" (2000). No krievu valodas atdzejojis Aleksandra Bloka, Inokentija Aņņenska, Marinas Cvetajevas, Nikolaja Rēriha, Semjona Haņina dzeju. Apbalvots ar laikraksta "Padomju Jaunatne" prēmiju par gada labāko pirmo dzejoļu krājumu (1976), Dzejas dienu balvu (1981), Baltijas Asamblejas balvu (2000), Aleksandra Čaka prēmiju (2001) un Literatūras gada balvu (2004). 2010. gadā par dzejoļu krājumu "Nosaukums" saņēmis žurnāla "Latvju Teksti" balvu dzejā un Ojāra Vācieša literāro prēmiju. 2016. gadā J. Rokpelnim piešķirta Latvijas literatūras Mūža balva.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

"Tīmeklītis" ir jau devītais Jāņa Rokpeļņa dzejas krājums, taču autors šķietami ne mirkli nav zaudējis originalitāti, lai gan vienuviet krājumā atzīst, ka "galu galā / visi burti ir izkāpelēti / no ērtā A / līdz Z pēdējam pagriezīenam". Tā ir būtiska nianse, jo krājumā vairākkārt klātesoši pašparodijas elementi. Dzejnieks pats savus darbus šoreiz apzināti nodēvējis par rīmēm, un patiesi – vismaz pirmā krājuma daļa virspusēji atgādina mazliet primitīvi un komiski veidotu dzeju, taču vēlāk autora intonācija kļūst nopietnāka. Dominējošās romantisma klišejas (ar divpasaulības dalījumu, svārstīgumu un mūžīgo dzīvības un nāves līdzspastāvēšanu) pārvērstas draudzīgā šaržā – dzejniekam ir svarīgi "gaisā pasīstam smaidīt, nevis uz zemes sērot". "Tīmeklītis" ironija ir maiga, humors – kā jau Rokpelnim ierasts – melns. Krājums interpretējams kā formāls mēģinājums iekļauties modernajā laiktelpā, par ko liecina gan "dalīšanās" ikona jeb simbols uz krājuma vāka, kas vēl jo vairāk semantiski korelējas ar "tīmeklītis" jēdzienu, gan turpat secīgi sastopamais siltais dzejnieka smīniņš portretā pirms krājuma titullapas. Tādējādi dzejnieks it kā norāda, ka tiecas būt modernāks, atšķirīgāks un nekādā gadījumā nav zaudējis jauneklību. Līdzīgi savos pēdējos krājumos ar drošu pašironiju rīkojās arī Knuts Skujenieks. Paradoksāli, taču pie šī Rokpeļņa krājuma noteikti varēs atgriezties, lai citētu to arī pēc vairākiem gadiem.

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

It kā "tas pats" Rokpelnis, tomēr tai pašā laikā citāds. Kur Rokpelnis, tur – un saistībā ar rokpelnisko poētiku tā jau kļuvusi bezmaz par aksiomu – ironija visās tās toņkārtās. Savukārt ironija ir visgrūtākā māksla, jo sevišķi 21. gadsimtā, kad ironizē visi un par visu. Tieši tāpēc "papīru pielūgsmes laikā" nav viegli būt eleganti ironiskam, no vienas puses, nepaliekot pliekani ņirdzīgā, no otras – neaizraujoties ar nozagta augstpieņemta intelektuālisma demonstrēšanu. Rokpelniskais nīgrums gan pieļaujams, tāpēc arī augstā dzejas māksla pelnījusi mānīgi prastas "rīmes", un nevajag nedz ecēšas, nedz karstu plīti, uz kuras lēkāt, lai nāktu laukā dzejoliši (tā nav mana ironija, tas ir mazliet pārfrāzēts citāts no "Tīmeklītis"), pilnīgi pietiek ar esamību šaisaulē, kas ir pietiekoši draņķīga un pietiekoši skaista, lai spētu producēt dzeju visvisādās toņkārtās. Rokpelnim parādījies gluži vai neapverams atvēziens – "Tīmeklītis" teksti sakārtojušies desmit precīzi fiksētos ciklos, turklāt līdzās grūtsirdībai un splīnam dzejoļos, kas saistīti ar brāļa nāvi un līķi, kas nekādi nesatrūd autorā, parādījusies arī neslēpta un ļoti personiska traģika. Kopumā Rokpelnis saglabā savu poētiku, gan nemēģinādams sevi atkārtot – dzeja, kas ir "tikai dzeja" un visvairāk vajadzīga pašai dzejai.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Jānis Rokpelnis ir skops, tomēr viņš vēlas dalīties, vismaz tā liecina jaunā, miniatūrā dzejoļu krājuma grafiskais dizains. Cienījamais dzejnieks aicina savā tīmeklītī, kas deminutīvā ir tikai vārda pēc, tam ir skaidri nojaušami visaptveroši nolūki, tas mērķtiecīgi plešas grāmatas lapās kā ātraudzīga struktūra, ik mirkli vērošies nenovēršamajā, starp rindām uzdzēnot drebuļus un pašam dzejniekam atstādams "sausu dzelmi" plecos. "Tīmeklītī" ir daudz nesaudzīgu rindu – "pie padebeša man jāpieturas/ – vecs transports/ bet cita man nedabūt", tas ir tīrs ķeramais, ar dzejniekam raksturīgajām, nevainojami pulēto, vārdu acīm, arī tā konstrukcija – no "rīmēm" līdz izsmalcinātai poēzijai, noķer un savaldzina.

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

«Pieres vieta»

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Dienas Grāmata

AUTORE: Sandra Vensko

REDAKTORE: Dace Sparāne-Freimane

MĀKSLINIEKS: Jānis Esītis

ANOTĀCIJA: "Pieres vieta – man tas ir prāta stāvoklis, ko cilvēks saskarsmē ar pārējo pasauli nemitīgi izmaina. Garīgās metamorfozes notiek nemitīgi. Tomēr varbūt tieši tāpēc, ka nemitīga prāta kontrole nav iespējama, cilvēks spēj piedzīvot un pārdzīvot visus dzīves kāpumus un kritumus."

Sandra Vensko

PAR AUTORU: Sandra Vensko (1958) dzimusi Grobiņā. Sākusi rakstīt 14 gadu vecumā, pirmā publikācija – 1974. gadā. Raksta dzeju, prozu un lugas. Romānu "Maigā okupācija" (2014), "Adele" (2019) un dzejas krājuma "Pieres vieta" (2019) autore. S. Vensko lasītāji ir gan pieaugušie, gan pusaudži, gan bērni. Studējusi žurnālistiku un kultūras vadību, ieguvusi maģistra grādu izglītības vadībās zinātnē Liepājas Universitātē. Aktīvi piedalās Liepājas un novada kultūras dzīvē – vada literatūras un kultūras projektus, konsultē karjeras izaugsmes jautājumos. Iznākušas vairākas prozas grāmatas, iestudētas lugas Latvijas Radioteātrī, 2007. gadā par garstāstu "Vāvere" autore saņēmusi Baltā Vilka balvu.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Lita Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Dzejoļu krājumam nosaukumā liekot ar ciešanām, mokām asociējamu apzīmējumu, pieres vieta, Sandra Vensko jau pirmajā dzejolī to savieto pāri ar putna tēlu. Tas, manuprāt, sāpīgajam, nenoklusējamajam, sakrālajam skatījumam pievieno mirkļa gaisīgumu, tādējādi veidojas trausls līdzsvars starp esošo vai bijušo un kāroto, iedomāto.

Zinu, ka dzejā parasti neizceļ vērējuma pozīciju, ja vien tas nav liroepisks sacerējums. Tomēr tieši saskatītais, pamanītais piesaistīja manu uzmanību Sandras Vensko dzejoļos: vasaras stāstiņi, lietus, pludmale vai Oslo gluži negaidītā rakursā un valodas spēlēs. Šai iespaidu virknē jauki iederas arī margrietīņas balsī runājošais Dievs, kurš reizumis iejūk pūlī.

Dzīves poētiskos vērējumus krājumā variē, papildina un nomaina pieredzes atraisītas emocijas, arī vēstules un vakardienas sarunas. Tas ir ceļš caur zilajām virtuves durvīm, tas ir ceļš, lai sarunātos ar tēvu, tas ir ceļš, lai raudātu deminutīvos.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Pieres vieta nav vieta, tomēr Sandras Vensko gadījumā tā ir materializējies dzejas grāmatā un tapusi par liecinieci dzejnieces emocionālajai, sulīgajai valodai, kur "mamma ir zibens un mīlīgs bubertiņš", bet poēma "astoņas tēta vēstules mammai" ir epistolārais romāns. Bieži un tā, ka nokrakšķ, ir Sandras Vensko tēli un salīdzinājumi, kas rada darbību, dzen uz priekšu slinko lasītāju, lai taču tas ņem visas sēnes mežā, un tādā kā dzejas vaivariņu tvanā lasītājs lauž visas bekas un mušmires vienā grozā, attapdamies uz kāda vārda kā celma, ka ir Vensko bula laika noburts. "Pieres vieta", neskopodamies un nešķirojot pēc kalibra, uzrāda visu Sandras Vensko dzejas ieroču arsenālu.

Evija Gulbe

Rakstniece

Sandras Vensko dzejas krājuma nosaukumā paustā pieres vietas metafora kā katalizators iekustina procesus pieres daļā. Dziļāk ir smadzeņu epifize – neliels veidojums, dziedzeris, gaismu uztverošs orgāns. Gaismas avotu S. Vensko dzejā ir daudz – spilgtas sajūtas, poētiski valodas uzplaisnījumi, niansēti mirkļu tuvplāni, dabas norišu mirdzums, garīgums.

Dzejoļos jutekliski un emocionāli atklāti dzīves traģiskie, skaistie un rimtie brīži, personiskās un tautas vēstures notikumi. Krājuma kompozīcija vedina domāt par trīsvienību, kurā atsevišķo daļu sākuma un savienojuma punkts ir liriskā varone. Pirmajā daļā viņas skatiens vairāk vērst uz sevi, otrajā – uz vecākiem un tautas vēsturi, trešajā – uz citiem, vertikālajā aspektā uz Dievu.

Sandras Vensko "Pieres vieta" rosina ar galvu – domāt, ar sirdi – just, ar pieri – uztvert. Tostarp gaismu, kuras atspīdumi slid arī "pāri manai [...] pieres vietai".

LABĀKAIS DZEJAS DARBS

«Tā putna diena»

Andris Ogrīņš
tā putna diena

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Jāņa Rozes apgāds

AUTORS: Andris Ogrīņš

REDAKTORS: Māris Salējs

MĀKSLINIECE: Gita Treice

ANOTĀCIJA: Šī ir sestā latviešu dzejnieka Andra Ogrīņa grāmata. Līdz šim iznākuši četri dzejas un viens dzejprozas krājums, tie visi izpelnījušies gan lasītāju, gan kritiķu atzinību, autors saņēmis gan Latvijas Literatūras gada balvu par spilgtāko debiju (2009), gan vairākkārt nominēts šai balvai dzejas kategorijā. Dzejoļu krājuma nosaukums ir parafrāze no Bībeles – "Tā Kunga diena" kristīgajā tradīcijā parasti tiek attiecināta vai nu uz septīto radišanas dienu, kad Dievs, pabeidzis darbu, atdusējās, vai nu uz notikumiem, kas ieņēms vietu visa radītā vēstures beigās un ir saistāmi ar personisku Dieva iejaukšanos. Iespējams, tāpēc "tā putna dienas" pamatnoskaņas ir vārdiem neizsakāmas gaidas, nenovēršamas tuvošanās, varbūtēja soda un pestīšanas laika, miera, mīlestības un nemirstības atnākšana.

PAR AUTORU: Dzejnieks Andris Ogrīņš dzimis 1975. gadā Rīgā. Studējis Rīgas Tehniskajā universitātē. Strādājis par pastnieku, datu operatoru, Latvijas Sporta muzejā par galveno speciālistu pamatdarbības jautājumos. Andris Ogrīņš ir piecu dzejoļu krājumu un vienas dzejprozas grāmatas autors. Par pirmo grāmatu "Es zvēru pie kraukļiem" A. Ogrīņam 2009. gadā piešķirta Latvijas Literatūras gada balva nominācijā "Spilgtākā debija", kā arī Starptautiskās Rakstnieku un tulkotāju mājas un Ventspils pilsētas domes Izcilības stipendija. Kopā ar Māri Salēju atdzejojis Oļega Ļencoja dzejoļu krājumu "Pieceļas ieelpo..." (2014).

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Gandrīz banāli būtu Andra Ogrīņa sakarā piesaukt sirreālismu, jo tas darīts tik bieži, ka jau kļuvis pārmēru klišejs. Nu arī pats autors krājumā "tā putna diena", lai arī klasiskajā sirreālistu manierē vēlas pats izcepināt savas aknas un pēc tam vēl tās apēst (Andrē Bretons savulaik gribēja apēst citu savu orgānu un neceptu, bet Ogrīņš urbjas dziļāk un saskata sevī gan Prometeju, gan ērgli), gremdējas gluži citos poētiskajos slāņos. Mazliet nosacīti, nemēģinot uztipt visam ļoti daudzveidīgajam krājumam vienu metaforu, to varētu nokrustīt par apokaliptiskām nojausmām, sākot no tradicionālā "tava pasaule vienaldzīgi slīd uz galu" līdz Kristum, kurš cilvēku dvēseles šķērž kā vārdes. Iespējams, lēnā un mūžīgā apokalipse ir dzejnieka dabiskā esamības forma, un visu veidu apokalipses dzejā apcerētas visās iespējamajās tonkārtās – Ogrīņa metaforika ir tik cieši sablīvota, ka apokalipse nemaz vairs nav apokalipse. Tiklab tā var būt pasaules – varbūt dzejas pasaules – radišana. No apokalipses līdz pasaules radišanai ir tikai viens solis un, kas zina, "tā putna diena" vienlaikus var būt gan pasaules radišanas, gan tās bojāejas diena.

Anna Auziņa

Dzejniece

Andra Ogrīņa sestā grāmata sākas ar Vecajai Derībai atbilstošu radišanas stāstu, kurā Dieva lomu ieņem mākslinieks. Bibliskie motīvi arī turpmāk kalpo kā ietvars cienījamam apjomam blīvi izmantotu oriģinālu tēlu. Lasītājam Ogrīņa dzeja joprojām nozīmē izaicinājumu un nepieciešamību koncentrēties, tomēr ir mainījusies proporcija starp drūmi divainiem vārdu savienojumiem un gaišākiem, realitātei tuvākiem izteikumiem, pat ja tie ir skumji filozofiski. Ogrīņa poētiskā valoda no tādas, kas galēji noslēgusies sevī, ir nonākusi pie strukturētākas un saprotamākas izteiksmes, kas tomēr saglabā autoram iepriekš raksturīgo savdabību. Lai gan varonim dzīve turpina sagādāt ciešanas, nojaušama arī pieņemšana, samierināšanās un spēja ieraudzīt skaistumu mākslā, mīlestībā un pat ikdienā. Iesaku baudīt neseidzoties un mazās devās.

Lita Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Vienalga, vai tā ir pirmā diena vai tā ir pēdējā diena, it visas ir radišanas procesa sastāvdaļas. Dzejnieka (mākslinieka) poētiskā pasaule ir tā, kas ikreiz no jauna cenšas radīt pasauli vai ierakstīt savu vēsti pasaules radišanas noslēpumā. Ļauties un radīt – tas nozīmē piešķirt, atrast, atraisīt spārnus, tas nozīmē pieredzēt – tā putna dienu.

Laika valsts pilsonis Andra Ogrīņa krājumā "tā putna diena" gan pierakstīts pilsētas ainavā, gan pieredz realitātes apvienošanos ar vīzijām, viņš uzdod jautājumus, zinot, ka nesauņams atbildes, viņam mirklis ir duāls – iespējama kļūda un tiešs trāpījums. Viņš iekļaujas zemes dzīves gaitās, jūtot debesu klātbūtni, un tas ir saistīts ne jau tāpēc, ka Kristus pie televizora ekrāna nokāpis, bet tāpēc, ka ar baltu uz melna izrakstīta mīlestība. Man ļoti patika melnās krāsas daudzpusība, sākot ar melno kaķi uz kanalizācijas lūkas celma, turpinot ar tumsas ordām un melnās debess miesu (uzskaitījums nav noslēgts!), jo nevienādo sevi vienādajā pasaulē iespējams izprast tikai vienā veidā, proti, sazinoties ar sevi, pašam sev piezvanot.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

«Skaistās» - Laureāts

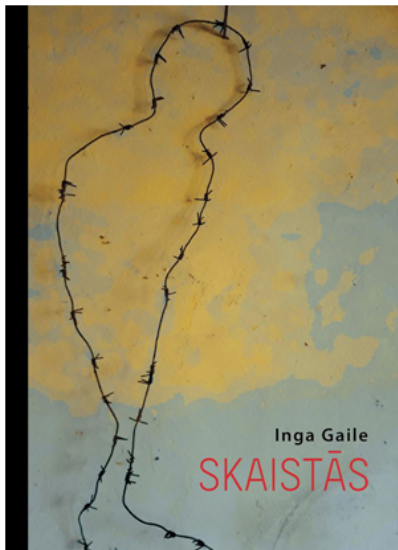

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Dienas Grāmata

AUTORE: Inga Gaile

REDAKTORE: Gundega Blumberga

MĀKSLINIEKS: Jānis Esītis

ANOTĀCIJA: Pirmais Ingas Gailes romāns "Stikli" (2016) iznāca apgādā "Dienas Grāmata" vēsturisko romānu sērijā "Mēs. Latvija. XX gadsimts". Jaunāko darbu "Skaistās" var uztvert arī kā savdabīgu "Stiklu" turpinājumu, jo tajā darbojas visas pirmā romāna galvenās personas.

"Mēģināju uzrakstīt romānu par cilvēkiem, kuri spēja saglabāt cilvēcību situācijās un apstākļos, kad tai nebija vietas. To darot, mani vadīja cerība, ka turpmāk mēs varētu vienkārši dzīvot."

Inga Gaile

PAR AUTORI: Dzejniece, dramaturģe un režisore Inga Gaile dzimusi 1976. gadā. Studējusi Latvijas Kultūras akadēmijā Literatūras teorijas, vēstures un kritikas kursā, beigusi Teātra un TV dramaturģijas kursu (2012), no 2012. gada līdz 2014. gadam studējusi režiju maģistrantūras studiju programmā. Strādājusi "TV3 Latvia" un reklāmā. Kopš 2004. gada ir Latvijas Rakstnieku savienības biedre. Publicējusi vairākus dzejoļu krājumus pieaugušajiem: "Laiks bija iemīlējies" (2000), "raudāt nedrīkst smieties" (2004), "Kūku Marija" (2007), "Migla" (2012), "Lieldienas" (2018). Gailes dzejoļi atdzejoti angļu, lietuviešu, zviedru, vācu, spāņu un bengāļu valodā. Atdzejojusi Latvijas krievu dzejnieku darbus. Veidojusi dramaturģisko materiālu vairākiem teātra iestudējumiem. Pēdējos gados organizē un regulāri piedalās sieviešu stāvizrādēs. 2012. gadā saņēmusi Prozas lasījumu galveno balvu par stāstu "Piena ceļi". 2014. gada nogalē iznāca Ingas Gailes pirmais dzejoļu krājums ģimenēm ar bērniem "Vai otrā grupa mani dzird?" (par to saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu). Latvijas vēstures romānu sērijā "Mēs. Latvija. XX gadsimts" tapis romāns "Stikli" (2016), kas 2018. gadā iztulkots arī igauņu valodā. 2018. gadā Inga Gaile kļuva par atjaunotās Latvijas PEN biedrības vadītāju. 2019. gadā Ingas Gailes dzejoļu krājums "Lieldienas" nominēts Latvijas Literatūras gada balvai.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnis Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Romāns "Skaistās" ir viens no retajiem gadījumiem, kad darba turpinājums ir ievērojami spēcīgāks par tā pirmo daļu – romānu "Stikli" (2016); lai gan – darbs pat iegūst vēl vairāk, ja tiek skatīts nošķirti no tā priekšgājēja. Inga Gaile romānā apraksta cilvēka eksistenci totalitārisma un pēc tā, vienlaikus izvirzot jautājumu – kas pēc šādas drausmīgas pieredzes vispār paliek pāri no cilvēka un vai viņa esībai ir jēga, par spīti šķietami acīmredzamajai bezjēdzībai? Darbā ierakstīto ideju daudznozīmība un universālums ļauj katram lasītājam tajā atrast ko atšķirīgu. Romānā liela nozīme ir "vardarbības vēstures" jēdzienam, taču simboliski vispārinātā tvērumā, attiecinot to nevis tikai uz konkrētiem pagājušā gadsimta vēstures krustpunktiem vai kolīzijām, bet gan uz sieviešu un vīriešu (un to bērnu!) attiecībām kā tādām; cilvēki kļūst paši par savas vardarbības upuriem, nespējami vai nemācēdami mīlēt un tādējādi nodarot viens otram pāri.

Anna Auziņa

Dzejniece

Ingas Gailes romāns "Skaistās" lasāms gan kā grāmatas "Stikli" turpinājums, veidojot vienu veselu darbu, kas pievēršas marginalizētu grupu cilvēktiesībām 20. gadsimta notikumu ietvarā, gan arī kā atsevišķs romāns, kurā 2. Pasaules kara noziegumi parādīti no sievietes skatupunkta. Balstoties vēsturiskos pētījumos, autore izgaismo seksuālo vardarbību pret sievieti un tās sekas vairākās paaudzēs dažādās nācijās. Skaistā Violeta, kas izraudzīta strādāt koncentrācijas nometnes bordelī; viņas meita Meibla, kas ieņemta izvarošanas rezultātā un vēlāk kļūst par psihoterapeiti; Meiblas audzētāvs Kārlis, talantīgs latviešu ārsts, kuru atceramies no "Stikliem" kā eģēnīkas ideju pretinieku un kura personība un karjera ir tikusi salauzta nacistu politikas rezultātā; Kārļa bijusī mīļotā un dēla māte Magdalēna, kas palikusi Latvijā padomju totalitārajā režīmā... Aizraujošais sižets izstāstīts precīzā fragmentu salikumā Ingai Gailei raksturīgi nemierīgajā izteiksmē, grāmatas noslēgumā nonākot līdz rakstnieces tēlam, kas cenšas tikt skaidrībā par notikumiem, kas ietekmējuši arī viņas dzīvi.

Lita Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Ingas Gailes romāns "Skaistās" ir vienuviet saliktu vairāku cilvēku mēģinājums izstāstīt savu stāstu, bet, ritot laikam no 1941. līdz 2006. gadam, katrs atsevišķais stāsts kļūst par visus skarošas un kopīgās dzīves fragmentu, nereti strupu vai aprautu. Romāns, kurš jālasa ļoti lēni, apstājoties, palūkojoties atpakaļ. Un ne tikai tāpēc, ka vēstītāji mainās, jo katram savs sakāmais. Daudzbalsība jebkurā mākslas darbā ir intriģējošs izaicinājums – var sekot vienai balsij, bet var detalizēti vērot atsevišķo balsu saspēli vai pretspēli. Ingas Gailes romāns atbilstoši divdesmitā gadsimta dramatiskās vēstures smago lappušu izvēlei spēli nepadara vieglu, skaidru un uz vienu konkrētu viedokli balstītu. Daudzbalsības koncepcija romānā nav tikai starp dažādām paaudzēm atrastu, pazaudētu un atkal atrastu cilvēku mijiedarbība. Daudzbalsība, atsevišķajiem monologiem krustojoties, pastiprina sajūtu par kara laika atstāto traumatisko pieredzi – kad ir neizturami smagi, tad izrādās, ka patiesībā ir vēl skaudrāk. Taču tieši tā pati daudz balsība palielina šķietami neiespējamo, bet tomēr eksistējošo ticību cilvēcībai.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

«Vientulības ministrija»

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Zvaigzne ABC

AUTORE: Sabīne Košeļeva

REDAKTORE: Anda Ogrīņa

MĀKSLINIECE: Aija Andžāne

ANOTĀCIJA: Krājumā "Vientulības ministrija" apkopoti griezīgi stāsti par to, kas jau no laika gala gan vieno, gan šķir visus cilvēkus, proti, vientulību. Tie esam mēs – stereotipu un baiļu valgos mītošas jaunas sievietes, nerealizējušies vīrieši, (bez)cerīgi mīlnieki, veci cilvēki un mazi bērni. Arvien atsvešināti no dzīves, apkārtējiem un sevis. Darām pāri cits citam un sev, pieprasām uzmanību un kļīstam neceļos. Noliekamies mierā, iztaisāmies un bāžamies visām pudelēm par korķi. Kāpēc? Atbilde jāmeklē katram pašam tekstu rindās un starp tām.

PAR AUTORU: Sabīne Košeļeva (1989) dzimusi Liepājā. Studēja žurnālistiku Latvijas Universitātes Sociālo zinātņu fakultātē, savukārt maģistra grādu ieguva Rakstniecības studijās Liepājas Universitātē. Latviešu literatūrā ienāca 2015. gadā ar romānu "Rīga–Maskava. 21. gadsimta mīlasstāsts", kas tika nominēts Latvijas Literatūras gada balvai kategorijā "Spilgtākā debija". Publicējas kultūras periodikā un piedalās Prozas lasījumos, savos darbos pētot tādas jautājumus kā garīga pieaugšana, savas vietas meklējumi, traumas dziedēšana, sabiedrības morāles vērtības, fiziska un psiholoģiska vardarbība, seksualitāte un citi attiecību aspekti.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnis Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Sabīnes Košeļevas stāstu krājums "Vientulības ministrija" patikami pārsteidz ar ievērojamu rakstnieces izaugsmi. Acumirkļi pamanāma krājuma nostiegotā kompozīcija – tajā nav neviena lieka stāsta. Krājumu caurvij koncentrēts un asredzīgs skatījums uz visu mūsdienīgo, tostarp arī sadzīviski banālo. Košeļeva spēj salīdzinoši lakoniskā izprozas darbā aptvert ārkārtīgi plašu un nopietnu jautājumu loku, nekavējoties pie liekā un neaizplūstot maznozīmīgās detaļās. Autori galvenokārt interesē cilvēku sapņi (reizēm – gaužām nožēlojamās fantāzijas) un to traģikomiskā neatbilstme skaudrajai realitātei. Modernā cilvēka dzīves tukšums un eksistenciālais strupceļš jaunākajā literatūrā uznirst periodiski, taču Košeļevai ir izdevies to aptvert pietiekami oriģināli un īpatni – savas paauzdes acīm.

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Sabīne Košeļeva spoži debitēja ar apjomā nelielo romānu "Rīga–Maskava. 21. gadsimta mīlasstāsts" (2015). Otrā grāmata jaunam autoram mēdz kļūt par klupšanas akmeni, jo pārāk daudz kas šķiet skaidrs brīdī, kad skaidrs nav nekas. Sabīnes Košeļevas desmit stāstu krājums "Vientulības ministrija" liecina, ka autore šim akmenim veiksmīgi pārkāpusi pāri. Košeļevas interpretācijā vientulība ir sociāla sērģa, turklāt – lipīga. Iespējams, pastāv arī vientulības vīruss, pret kuru nav iespējams izstrādāt vakcinu tā vienkāršā iemesla dēļ, ka vīrusu rada pati sabiedrība un bez šī vīrusa esamība nav iedomājama. Taču sociālā diagnostika nebūt nav literatūras funkcija, katrā ziņā ne galvenā. Košeļevas tekstos pievilcīgs šķiet kas cits. Labas prozas pamatu pamats ir stāsts, un tikai no autora meistarības atkarīgs tas, vai šis stāsts paliks bezjēgas biežputras svarā, vai patiešām kļūs par prozu. Arī tāds jēdziens kā stāstītāja elegances tiesīgs pastāvēt bezmaz estētiskas kategorijas līmenī, jo stāstītāja elegances spēj atdzīvīnāt visprastāko pastāstiņu, savukārt tās trūkums cēlākās un gaišākās ieceres savāra pelēkā biežputrā. Košeļevas pirmajā acu uzmetienā tik vienkāršajiem stāstiem par pagalam vienkāršiem cilvēkiem gluži ikdienišķās situācijās (vienīgi titulstāstā aprakstītā situācija ne tuvu nav ikdienišķa) šī elegances piemīt. Savu sakāmo autore spēj izpaust lakoniski un bez liekām epizodēm, stāsti ir viegli lasāmi, taču nebūt ne vieglprātīgi, mazo sentimenta piešprici allaž līdzsvaro ironija, bet pats svarīgākais – Košeļevas stāstiem piemīt apbrīnojams dzīvīgums.

Lita Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Atrast vietu, veidu un laiku un savā stāstu krājumā nodibināt ministriju fenomenam, ko uzskata par 21. gadsimta problēmu ar pandēmijas potenciālu – tāds ir bijis Sabīnes Košeļevas radošais pieteikums. "Vientulības ministrija" deviņos variantos parāda, ka vienatne var būt it kā pat laimīgā ģimenē, ka tā skar arī bērnus. Šķietami tik bieži iztirzāto saikni starp viediercēm un vientulību realitātē stāstu varoņi gan aplicina, gan ignorē. Vientulība atklājas vērojumos un intervijā, vēlamās un neiespējamās sarunās. Tai piesaistāmas īpašas domu formulas vai slimības personificēšana. Deviņi plus viens – tā ir Sabīnes Košeļevas stāstu krājuma formula, lai tas sniegtu veseluma ilūziju par sabiedrības vientulības ainu un dzīves nolemtību vai dažkārt arī iespējam, lielākoties gan tās ir gluži vāras un trauslas. Plus viens jeb desmitais stāsts saved iepazītos stāstu varoņus kopā, un izrādās, ka visi ir kāda pētījuma objekti. No vienas puses, tā ir krājuma noslēgumā pasviesta atslēga, kuru lasītājs pēc saviem ieskatiem, protams, drīkst izmantot arī krietni iepriekš, no otras – tas nav noslēgums, un pētījuma rezultāti būs vēl jāpagaida, bezkaislīgs un no malas aprakstīts vērojums neizdodas – drumslās saplūsusī stikla siena to pierāda.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

«Dziedošās smiltis»

IZDEVĒJS: Zvaigzne ABC

AUTORS: Lienīte Medne-Spāre

REDAKTORE: Bārbala Simsons

MĀKSLINIECE: Krista Jūlija Kreišmane

ANOTĀCIJA: "Tas, kas slēpjas vai pastāv aiz ikdienišķās dzīves mazievērotiem notikumiem, ir Lienītes Mednes-Spāres stāstu krājuma vēstījuma galvenā nemitīgi rotējošā ass. Emocionāli nospriegotos cilvēcisko atklāsmju mirkļos drūp varoņu cerības, sašķīst iluzoru un mānīgu viltus sapņu butaforijas, un cilvēks atklājas visā savā vēlmju un tieksmju niecīgumā. Krājumā tēloto situāciju psiholoģisko konkrētību raksturo koncentrēts, raupji reālistisks vēstījums ar precīzu laikmeta vides zīmējumu. Emocionālas nesastapšanās un garāmiešanas, psiholoģiskas atsvešinātības un vientulības izjūtas, pagātnes traumu ilglaicīgums un noturīgums apziņā rosina domāt par cilvēka tikumisko izvēļu dažādīgumu sadzīviski vienkāršās, taču faktiski komplicētās dzīves situācijās."

Viesturs Vecgrāvis, literatūrzinātnieks

PAR AUTORU: Lienīte Medne-Spāre (1956) dzimusi Rīgā, studējusi Latvijas Valsts universitātes Svešvalodu fakultātes Franču valodas un literatūras nodaļā. Ilgus gadus strādājusi par apgāda "Artava" galveno redaktori, viņas īsie stāsti publicēti žurnālos "Liesma", "Avots", "Latvju Teksti", "Jaunā Gaita" un literārajā avīzē "konTEKSTS". Kopā ar Vladu Spāri un Juri Zvirgzdiņu uzrakstījusi 90-to gadu romānu "Odu laiks". Sastādījusi Aleksandra Grīna stāstu un noveļu krājumu "Svētās Agates brīnumdarbi" (1992). Šobrīd L. Medne-Spāre ir "Jaunās Gaitas" redkolēģijas locekle un turpina rakstīt īsos stāstus.

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Lienītes Mednes-Spāres stāstu krājums ar savu it kā neuzkrītošo iedabu šķietami nepretendē uz spilgtiem un skaļiem apzīmējumiem, taču tieši ar to iegūst visvairāk. Autore ar dažiem īsprozas darbiem debiteja periodikā jau 80. gadu otrajā pusē, taču pēc iespaidīgā eksperimentālā kopdarba ar Vladu Spāri un Juri Zvirgzdiņu – dielģijas "Odu laiks" (1994/2009) – publicēšanas šis ir pirmais patstāvīgais rakstnieces stāstu krājums. Varētu apgalvot, ka "Dziedošās smiltis" iemieso pēdējo gadu īsprozas tendenču kulmināciju – krājumā vienkopus mākslinieciski augstā līmenī sintezējas minimālisms, lakoniskums un autore viedī piezemētā un mazliet skumjā intonācija. Tādējādi tiek daļēji turpinātas 70.–80. gadu īsprozas īpatnības, paturot prātā, ka viss jaunais ir labi aizmirsts vecais. Mednes-Spāres stāsti atgādina klasiskas kamerdrāmas ar izteiktu dramatisku konfliktu, spēju vai nespēju to atrisināt, meistarīgi izstrādātiem dialogiem un – vēl jo būtiskāk! – niansēm, kuras paliek apslēptas visā nepateiktajā. Darbus vieno attiecību tēlojums starp ģimenes locekļiem vai cilvēkiem, kas viens otru pēkšņi satikuši pēc vairāku gadu atstatuma; tam attiecīgi seko kaislību uzliesmojums un apdzišana vai gruzdēšana kaut kur zemdegās. Lai arī vairāku stāstu darbības laiks bāzēts tieši vēlīnajos padomju gados, tie pēc būtības ir pārļaicīgi, jo iemieso mūžīgās "mazā cilvēka" problēmas – nabadzību, ģimenes un mīlestības trūkumu, vientulību, pakāpenisku attiecību sairšanu vai arī mēģinājumu tās pārrādīt, salasot to drupatiņas. Stāstu vienkāršība un atklātība spēj izraisīt lasītājā līdzpārdzīvojumu, un tas neapšaubāmi liecina par talantīgi uzrakstītu īsprozu.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

L. Mednes-Spāres prozas krājumā lasāmi desmit stāsti, un neviens no tiem nav veltīts globāliem notikumiem, pasaules katastrofām vai (kā reiz teica mans kaimiņš) "mīlestībai, kādas nav". "Dziedošajās smiltīs" mīt pieticīgi ļaudis, un tie ir pieticīgi mirkļi, kuros meistarīgi, reālistiski tēlotas, atklājas īstas drāmas vai to prelūdijas. Rūditās stāstnieces balsī nesaklausīt didaktiskus čukstus, ir (tikai!) vērojums. Izsvērts, psiholoģiski pamatots un detaļās precīzs. L. Medne-Spāre kā snaperis var noguldīt lasītāju ar vienu pašu gājienu, – vājredzīgas meitenes rotaļu biedru – debeszilu lāci vai cīīgi lenktā kaimiņa piedāvājumu aplūkot viņa sunīša vakardienas kaku. No tādiem piedāvājumiem neatsakās un arī no šādiem stāstiem – ne. "Dziedošās smiltis" ir labu literāro tradīciju dzīvotspējīgs turpinājums, jo nav taču nekā labāka par labi izstāstītu stāstu.

Evija Gulbe

Rakstniece

No autore saujas vienmērīgi birst likteņu stāsti, radot vienotu skumju skaņu, taču katram no tiem piemīt vienreizīgums, ko autore lietpratīgi atklāj detaļās. Smalko rakstu klāstā ir mīmiku, žestu, skaņu, smaržu un priekšmetu apraksti. Katrs stāstītājas pieskāriens uz ikdienišķu notikumu un darbību fona izgaismo stāstu varoņu emocionālo saturu. Lienītes Mednes-Spāres stāsti pauž uztverīgu, jūtīgu cilvēkmīlestību, kas nevērtē, bet pieņem. Krājumu "Dziedošās smiltis" aizveru ar atvērtu sirdi.

LABĀKAIS PROZAS DARBS

«Retināts gaiss»

Foto. LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Dienas Grāmata

AUTORE: Gundega Repše

REDAKTORE: Dace Sparāne-Freimane

MĀKSLINIECE: Katrīna Vasiļevska / Grāmatas noformējumā izmantotas Daces Lielās gleznas

ANOTĀCIJA: "Šis grāmatas nepieciešamību noteica neizbēgamā kalnākāpēja vientulība, dievišķi pārdzīvojumi un traģiski zaudējumi. Eksistenciālie drebūļi neļauj uztvert literatūru kā māņu paslēptuvi, profesionāli vērtu pasaciņu krātuvi, — tai jātop par izglāšanās veidu un visskaudrāko esamību iepretim dienšķības fikcijai. Retināts gaiss vienlaikus apdraud dzīvību un norūda sirdi. Laika varmācība spēj sevi īstenot vienīgi caur uztveres linearitāti. Es centos šo linearitāti ignorēt. Retinātajā gaisā, kurā uzturējos šī cikla tapšanas procesā, nepieciešams tikai pats būtiskākais. Tas arī ir vissarežģītākais — izsijāt zeltu no ikviena cilvēka, neņemot līdzi lieko. No kāda uz mūžu ir palicis viens vienīgs smaids, no cita — vēstures smagais, cakinātais rāmis, kad pati bilde jau izzagta un sakropļota, vēl no cita — draņķība, kas tevi pašu ir izdresējusi par krietnāku cilvēku. Antikvariāts? Nekā nebija! Vēl viena pasaule, uzslēta no tikai man pieejamajiem materiāliem. Cerībā, ka pakļidūšajai cilvēcībai tajā izdosies atrast savas mājas."

Gundega Repše

PAR AUTORI: Rakstniece, publiciste un mākslas zinātniece Gundega Repše dzimusi 1960. gadā Rīgā, absolvējusi Latvijas Mākslas akadēmijas Mākslas vēstures un teorijas nodaļu. Vairāku romānu, stāstu krājumu, biogrāfisku darbu, eseju un dokumentālu prozas grāmatu autore. Strādājusi žurnālā "Liesma", laikrakstos "Labrit", "Izglītība un Kultūra", literārajā mēnešrakstā "Karogs". Latvijas PEN kluba biedre, Raiņa un Aspazijas fonda prēmijalaureāte (1993). 2007. gadā ieguvusi "Dienas" galveno balvu stāstu konkursā "Stāstu tramvajs". Rakstniece 2001. gadā saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu par romānu "Īkstīte" un pēdējos gados vairākkārt nominēta Latvijas Liteatūras gada balvai Prozas kategorijā. 2012. gadā G.Repše apbalvota ar Latvijas Literatūras gada balvas speciālbilvu par Latvijas rakstnieču stāstu krājumu "Mēs. XX gadsimts". G.Repše ideju attīsta un tupina romānu sērijā "Mēs. XX gadsimts", kuras ietvaros 13 latviešu rakstnieki saraksta romānus par dažādiem 20. gadsimta Latvijas vēstures periodiem. Romānu sēriju no 2014. līdz 2018. gadam izdeva apgāds "Dienas Grāmata" un kļuva par populārāko un pirtāko grāmatu sēriju Latvijā, vairāki no darbiem saņēmuši virkni apbalvojumus Latvijā un novērtējumu ārvalstīs. 2018. gadā rakstnieces veikums novērtēts ar Baltijas Asamblejas balvu par romānu sērijas "Mēs. XX gadsimts" iniciatīvu un šajā sērijā izdoto romānu "Bogene".

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Diez vai lasītājs spētu atšifrēt grāmatas un titullista virsrakstu "Retināts gaiss", ja vien pati autore nepamestu viņam diega galu ar izteikumu par kalniem, kur ir retināts gaiss (katrā ziņā – man šis diega gals bija vajadzīgs). Jo augstāk tu kāp, jo gaiss kļūst vairāk retināts un grūtāk elpot. Ja grūti elpot – tas nozīmē, ka vienkārši trūkst skābekļa, ko vistiešāk varētu attiecināt uz cikla pirmo un beidzamo stāstu. "Baltijas ceļā" skābekli piegriežusi padomju vara, "Svētajā ģimenē" – pašu personāžu fanātiskā aprobežotība; ne velti bērņukam nekas cits neatliek, kā pacelties gaisā tuvāk debesīm. Tomēr cikla smaguma centrs ir apjoma ziņā plašākais titullists, kurā ir vairāki vēstītāji. Savukārt par tā smaguma centru, neraugoties uz to, ka literatūrkritiķis Tomba, kurš grib atriebties literatūrai, noteikti ir kolorītākais stāsta personāžs, – kļūst Floras monologs, kurā sajaucas un pārklājas laiki, atdzīvojas mirušie, relatīvi mazā tekstā mijas vairākas paaudzes, bet skābekļa trūkuma paradokss izpaužas visās tā interpretācijās. Ir arī absolūta vakuuma (bezmaz līdz karikatūrai) iemiesojums – Kaira. Stāstā un arī autore rakstībā negaidītā kārtā lieliski iederas plašie 1960. gada ikdienišķo pierakstu iestarpinājumi, kas rada dokumentalitātes iespaidu. Tomēr pats svarīgākais – Gundega Repše joprojām prot pārsteigt.

Anna Auziņa

Dzejniece

Gundegas Repšes prozas ciklā "Retināts gaiss" trīs stāsti papildina garāku prozas darbu, kas varētu būt arī atsevišķs romāns. Visus vieno latviešu tautai būtiski notikumi 20. gadsimtā un to turpinājums mūsdienās, stāstos izgaismojot atsevišķas epizodes, bet garākajā darbā dokumentējot kādas ģimenes vēsturi 70 gadu garumā. Divi brāļi – īgns literatūrkritiķis un veiksmīgs darbonis, kas vēlāk izrādās čekists; viņu māte, sievas un pēcnācējas; ģimenes māja Mellužos, gluži kā autentiskas 60. gadu saimniecības piezīmes bez neviena lieka (un tāpat bīstama) vārda; Purvciema dzīvoklis un Venēcijas karnevāls... Stāstītāja prasmīgi iemiesojas te vienā, te otrā tēlā, parādot gan ticamu realitāti padomju laikā un pēc neatkarības, gan arī liekot tajā iejaukties neticamam personāžam no garīgās sfēras, kas skata latviešus no malas. Rakstniece, kā ierasts, ir kritiska pret saviem varoņiem un laikabiedriem, taču šajā grāmatā ļoti redzams, ka Repšes nereti dzelīgais skarbums ceļas no nepārejoša riebuma pret jebkuru liekulību, bet augstās prasības pret līdzcilvēkiem – no mīlestības pret viņiem. Līdz ar to autore rok raksts, šajā grāmatā nemanierīgi tīrs, vienlaikus ietin vēstījumu piedodošā maigumā.

Līta Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Rakstnieces Gundegas Repšes mākslinieciskais izaicinājums saukt prozas ciklu "Retināts gaiss" par romānu ir interesants, jo padara vēstījumu par pēdējiem trīsdesmit gadiem tādu, ka nepieciešama maksimāli aktīva lasītāja iesaiste. Visus četrus tekstus kopā savienot spēj, piemēram, konkrētā lasītāja atmiņas, kur bijis, ko darījis ne tikai 1989. gada 23. augustā pulksten 19.00, bet visas dienas gaitā. Bet varbūt līdzās saulaini optimistiskajai vīzijai (no 2016. gada 4. maija) liekama arī brīšana cauri briksņiem? Līdzās atmiņām derēs arī pārdomas vai asociācijas, bet jo īpaši – aktīvs vērtējums. Varbūt tad savējiem Jatvila pamazām kļūs par Latviju.

Gundegai Repšei – rakstniecei ar publicistes asumu – pašsaprotama ir patstāvīga, tieša, neizdabājoša viedokļa izteikšana. Arī "Retināts gaiss" aktualizē sabiedrībai domājamos jautājumus – par tautas staigulību kopš ķeizara gadiem ("Svētā ģimene"), par neatkarības balsotājumiem, starp kuriem 23 rodami čekas maisos ("Baltais galdauts"), par radošās sabiedrības peripetijām ("Retināts gaiss") u. c.

Vai lasītājs vienmēr piekritīs Gundegas Repšes asajam skatījumam? Domāju, ka ne, bet lasītājam jābūt gatavam paust vispirms personisku attieksmi, bet pēc tam arī piedāvāt spilgtus un pārliecinošus argumentus – laikmetā un sabiedrībā, kuru Gundega Repše raksturo ar retinātā gaisa metaforu, citādi nevar.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

«Meža meitene Maija» - **Laureāts**

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Liels un mazs

AUTORS: Viesturs Ķerus

REDAKTORE: Inese Zandere, mākslinieciskā redaktore Rūta Briede

MĀKSLINIEKS: Didzis Upens

ANOTĀCIJA: Grāmatas galvenā varone Maija ar ģimeni dzīvo mežā — mežsargmājās. Viņas tētis ir putnu pētnieks, kas meitai prot izskaidrot dabas norises, iepazīstināt ar putniem un dzīvniekiem, ņem Maiju līdzi putnu skaitīšanas un gredzenošanas ekspedīcijās. Lai gan ik rītu Maija dodas uz bērnudārzu pilsētā, viņas ikdienas pasaulē ir gan koki un dažādu putnu dziesmas, gan diķis ar zivīm un vardēm, gan skudrupūznis, eži, āpsis un pat mežacūkas. Grāmatā nav sadomātu, pasakainu piedzīvojumu, bet gan sajūta, ka dabā katra diena ir piedzīvojums, jo tā allaž nes ko jaunu. Sapludinot paša bērnībā piedzīvoto, savu bērnu dzīves epizodes un biologa zināšanas, V. Ķerum izdodas radīt dzīvas, ticamas ainas, kas var palīdzēt ģimenēm veidot cieņpilnas attiecības ar dabu. Grāmatu papildina Didža Upena (1991) monohromās ilustrācijas, kas ļauj lasītājam nesteidzīgi iedziļināties dabas radītajos pārsteigumos. Vērtīgs papildinājums, kas paplašinās bērnu zināšanas par Latvijas putniem, ir tipiskāko, dažādiem gadalaikiem raksturīgo putnu balsu ieraksti, ko lasītāji var noklausīties, aktivizējot grāmatā iedrukāto QR kodu. Putnu balsu ierakstu autors ir ornitologs, putnu balsu ieskaņojumu speciālists Edmunds Račinskis.

PAR AUTORU: Viesturs Ķerus (1984) ir Latvijas Ornitoloģijas biedrības valdes priekšsēdētājs. Strādā ar pārliecību, ka dabas aizsardzība ir cilvēku interesēs, jo daba ir mūsu labklājības un identitātes pamats. "Meža meitene Maija" ir autora debija bērnu literatūrā. V. Ķerus ir neatlaidīgs putnu advokāts cīņā pret mežu izciršanu un izteiksmīgs publicists, kurš turpina nozīmīgu latviešu bērnu literatūras tradīciju.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Lita Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Viestura Ķerus grāmatas nosaukumā visi vārdi sākas ar vienu burtu – "Meža meitene Maija". Pieņemot un turpinot šo spēli, es varu atbildi uz jautājumu, par ko ir grāmata, izteikt šādi – par mieru, mežu, mājām, Maiju un mazo māsu. Jā, precizējums par māsu prasītu arī cita sākumburta iesaisti, jo Maijas mazā māsa Ieva arī pieaug un noslēdzošajos stāstiņos jau ir krietni vairāk pamanāma.

Vienkāršs un skaists dabiskums un dzīves (cilvēkam dabas pasaulē pilnīgi iekļaujoties) gudrību izziņāšanas gaita ir šo stāstu veiksmē. Kopā ar Maiju gan mazajiem, gan viņus pavadošajiem lielajiem lasītājiem atklājas noslēpumiem pilnā dabas pasaule, kurā putnu balsis dzirdamas viscaurāk, bet ziemas ugunskurs rāda gaismas un siltuma ceļu uz ģimeni.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Kad īsts pētnieks uzraksta literāru darbu par savu profesionālo tēmu, ne vienmēr tas nozīmē, ka tapusi literatūra, bet šis nav "Meža meitenes Maijas" gadījums. Viesturs Ķerus nesteidzīgi izstāsta dabas gada ritu, iepazīstinot ar mežmalā dzīvojošās ģimenes attiecībām ar dabu. Precizitāte, nesamākslota valoda un stāstījuma temps, ko var viegli iztēloties kā tēta sarunu ar savām meitām, ļauj grāmatai ierindoties līdzās latviešu bērnu literatūras klasikai. Pamācošās intonācijas vai otra galējība – pilnīgs to trūkums, ļaujot bērnam pasaulei nemitīgi konfrontēt ar dižpasauli, kas nereti piemeklē bērnu grāmatas un to radītājus, šajā gadījumā izpaliek. Padomi, pieredzes nodošana parādās kā dabas līdzsvara uzturēšanas nepieciešamība. Grāmatu papildina Didža Upena ilustrācijas un Edmunda Račinska putnu balsu ieskaņojumi, kas mūsdienu pilsētniekam jebkurā vecumā grupā palīdzēs iejusties meža noskaņās.

Evija Gulbe

Rakstniece

Didža Upena vāka ilustrācijā attēlots bērns un pieaugušais, kuri stāv uz meža takas un vēro apkārtni; tuvplānā dižraibais dzenis. Par putniem grāmatā var uzzināt daudz. Viestura Ķerus pieredze ornitoloģijā ir nozīmīga grāmatas satura vērtība, taču tā nav uzzīņu literatūra, bet gan dailliteratūras grāmata, kurā rodami arī interesanti fakti.

Šķiet, pati daba izraudzījusi autoru, kurš pratis par to rakstīt. Pētnieka pietātes un cilvēciskā jūtīguma simbiozē radies stāstījums, kam piemīt dabai raksturīgais miers. Mēdz teikt – viss ir tik ļoti apnicis, ka jābēg uz mežu. Tādos brīžos došanās Viestura Ķerus grāmatā ir cienīga alternatīva. Zināšanām, vērojumiem un sajūtām bagātais vēstījums par norisēm dabā ievēl un aizrauj, reizē nomierinot satraukto prātu.

"Meža meitene Maija" ir daudzdimensionāla grāmata – lasāma, pētāma, klausāma. Aktivizējot QR kodu, skan putnu balsis. Grāmatai piemīt nebeidzama turpinājuma dimensija. Tās stāsts pilnībā piedzīvojams, dodoties dabā.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

«Puika, kurš redzēja tumsā»

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Latvijas Mediji

AUTORE: Rasa Bugavičute-Pēce

REDAKTORE: Jūlija Dibovska (atbildīgā redaktore), Elīna Kokareviča (literārā redaktore)

MĀKSLINIECE: Zane Veldre

ANOTĀCIJA: "Puika, kurš redzēja tumsā" ir uz patiesiem notikumiem balstīts stāsts kā gados, tā garā jauniem lasītājiem un viņu vecākiem. Kāds puika, kurš dzimis neredzīgu vecāku ģimenē, ir spiests saskarties ar "citādību" visdažādākajās izpausmēs, galvenokārt tāpēc, ka viņš pasauli, atšķirībā no saviem vecākiem, spēj tvert pilnībā. Rūpes pašam par sevi un par saviem vecākiem kļūst par puikas pieaugšanas un turpmākās dzīves jēgu, liekot arī lasītājam ieraudzīt neparastajā stāstā pretrunas, kas manāmas sabiedrībā valdošajā attieksmē pret vājredzīgajiem.

PAR AUTORI: Rasa Bugavičute-Pēce (1988) ir latviešu dramaturģe. 2011. gadā absolvējusi Latvijas Kultūras akadēmiju, iegūstot bakalaura grādu Teātra, kino un TV dramaturģijā. 2013. gadā ieguvusi maģistra grādu Kultūras menedžmentā, kā arī absolvējusi Rakstniecības studiju maģistra programmu Liepājas Universitātē. Kopš 2015. gada Liepājas teātra štata dramaturģe. Autores darbi tikuši iestudēti arī citos teātros, tai skaitā "Godā teātri", Latvijas Nacionālajā teātrī, Dailes teātrī un "Dirty Deal Teatro". No 2011. līdz 2015. gadam bijusi Latvijas Dramaturģu gildes vadītāja. R. Bugavičute-Pēce ir autore divām grāmatām – "Mans vārds ir Klīmpa, un man patīk viss" (2016) un "Puika, kurš redzēja tumsā" (2019), kuras iestudējums ar tādu pašu nosaukumu kopš 2019. gada decembra skatāms Latvijas Nacionālajā teātrī.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Anna Auziņa
Dzejniece

Rasa Bugavičute-Pēce prasmīgi fiksējusi kāda zēna pieaugšanas stāstu neredzīgo cilvēku kopienā Cēsīs pagājušā gadsimta 90. gados un 2000. gadu sākumā. Autore jūtīgi un precīzi parāda līdz šim kultūrā un literatūrā tikpat kā neatspoguļotu realitāti. Stāstījums bez tišas iezēlināšanas atklāj diezgan skarbu bērību, kā arī sociālas problēmas, kas mūsu sabiedrībā skar cilvēkus ar invaliditāti. Šie cilvēki joprojām tiek izolēti un ir pakļauti depresijas riskam, savukārt bērns diviem neredzīgiem vecākiem izrādās ne vien necerēta laime un greznība, bet arī mulsuma un izmisuma cēlonis. Galvenā varoņa stāstījums par dzīves pirmajiem gadiem vidē, kur visi pārējie cilvēki ir neredzīgi, kā arī par pakāpenisku iekļaušanos pārējā sabiedrībā, pārvarot nabadzības un atšķirīguma radītās problēmas, mijas ar zēna mātes atklātu atzīšanos, daudzslāņaini parādot portretētās ģimenes drāmu vairākos aspektos un izraisot dziļu līdzjūtību pret visu attēloto ģimeni.

Lita Silova
Literāturzinātniece un skolotāja

Kad visas varavīksnes krāsas iestājas vienuviet, tad fizikāli parādās baltās krāsas varenums. R. Bugavičute-Pēces "Puika, kurš redzēja tumsā" provocē ieraudzīt, cik patiesībā krāsaina ir tā pasaule, kuru no citiem slēpj nezināšanas, nesaprašanas, arī neredzēšanas (tiešā un pārnestā nozīmē) tumsa.

Tumsa jau kopš mītisku priekšstatu laikiem ir noslēpumaina un tāpēc radoša matērija. Pusaudži, būdami ļoti radoši, bet arī emocionāli izkāpināti, ellīgi jūtīgi dzīves posmā, ir ieguvuši grāmatu, kuru lasīt, lai no malas pavērotu pieaugšanas situāciju. Nekad nevar zināt, kurš šo gaitu tver sarežģītāk – bērni vai viņu vecāki. Bērniem un pusaudžiem vienmēr ir grūti, jo viņiem kāds nemitīgi kaut ko atgādina, bet saglabāt "labā zēna" pozīciju nozīmē veselīgu pašapziņu. Savukārt vecākiem, kas regulāri aizdomājas, iedomājas un sadomājas – arī viņiem nūdien nav viegli.

Tieši tāpēc vēstījumam par puiku ir potenciāls, lai ģimenē veidotos labvēlīga lasīšanas konkurence, zinot, ka ar aizrautību to skatīs dažādas paaudzes.

Evija Gulbe
Rakstniece

Dažkārt bērni piedzimst ar nabassaiti ap kaklu, savukārt R. Bugavičute-Pēces romānā "Puika, kurš redzēja tumsā" nabassaites cilpā ir galvenā varoņa Jēkaba dzīve.

Abi Jēkaba vecāki ir neredzīgi, un bērnam, kas ienāk viņu savienībā, tiek doti neizpildāmi uzdevumi – kļūt par apliecinājumu mātes personīgajai laimei, veiksmīgām vecāku attiecībām, viņu iedērbai sabiedrībā un sniegt mātei rūpes un mīlestību, ko viņa savulaik nav saņēmusi no pašas vecākiem. Autore psiholoģiski niansēti parāda ciešanu pēctecību – kā divi pieauguši cilvēki, kuri dzimuši un auguši sociāli un emocionāli nelabvēlīgos apstākļos, neprot novērtēt ne savas, ne otra jūtas, un negribot turpina atsvešināšanās un sāpīnāšanas tradīciju. Jēkaba vecāku vajadzības ir tik acīmredzamas, ka dēla pārdzīvojumi it kā pašsaprotami nonāk neredzamības zonā.

"Puika, kurš redzēja tumsā" ir reālistiska un emocionāli spēcīga grāmata par tumsu, kas nav tikai apgaismojuma neesamība; par neredzīgumu, kas skāris ne tikai acis; par zēnu, kurš redzēja tumsā un ar sirdi.

Romānā izteiksmīgi klātesoša ir R. Bugavičute-Pēces lietpratība dramaturģijā. Dinamiskā stāstījuma pieaugošā intensitāte vedina lasītāju doties uz priekšu viegli, lai arī stāsts tāds nebūt nav.

LABĀKAIS DARBS BĒRNIEM

«Bērns, kas neiekrita»

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Liels un mazs

AUTORS: Inese Zandere

REDAKTORE: Inese Zandere

MĀKSLINIEKS: Reinis Pētersons

ANOTĀCIJA: Krājuma "Bērns, kas neiekrita" dzejoļi veltīti bērnu drošībai, traumām un bīstamajām situācijām, no kurām jāiemācās uzmanīties. No "Līzes Analīzes" uz jauno grāmatu atceļojusi ļaunā lauma Trauma, taču te viņai pretī stājas labā lauma, kura tic, ka bērni spēj no briesmām izvairīties. Dzejoļi veido pārbaudījumu ceļojumu, sava veida odiseju, kurā uzglūn briesmoņi, ir jāizvairās no viltīgiem slazdiem un burvju nekrietnībām. Tas ir bīstams ceļojums ar laimīgām beigām. Reālās dzīves situācijas dzejoļos iegūst pasakai raksturīgo citādību un hiperbolizāciju, bet vārdu spēles un pantu skaniskums veido formulas, kas iegulst prātā un palīdz bērniem identificēt bīstamās situācijas. Grāmata tapusi, sadarbojoties ar Bērnu slimnīcas fondu un BKUS ārstiem, kuru pieredzē balstīts grāmatas beigās ievietotais "traumu tops".

PAR AUTORI: Latviešu dzejniece, publiciste un redaktore, bērnu grāmatu autore un izdevēja Inese Zandere dzimusi 1958. gadā Dobelē. Karjeras laikā strādājusi laikrakstos "Diena", "Pionieris", kā arī žurnālā "Rīgas Laiks", kurā ieņēma arī galvenās redaktora amatu. Dzejniece pazīstama ar bērniem veltītām lugām un dzeju. Ar viņas tekstiem tapuši daudzi skaņdarbi, pēc to motīviem uzņemtas vairākas animācijas filmas, iestudējumi un izrādes. Vairākkārtēja Autortiesību bezgalības balvas ieguvēja, saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu par grāmatām "Iekšīņa un ārīņa" (2002) un "Melnās čūska maiznīca" (2003), bet 2013. gadā I. Zanderei piešķirta Latvijas Literatūras gada balva par grāmatu "Līze Analīze". Par devumu literatūrā saņēmusi augstāko valsts apbalvojumu – Triju Zvaigžņu ordeni (2008). 2018. gada 17. oktobrī saņēmusi LR Kultūras ministrijas Atzinības rakstu par spilgtu ieguldījumu Latvijas literatūrā, bērnu literatūras un ilustrācijas attīstībā Latvijā. I. Zanderes dzeja tulkota krievu, angļu, zviedru, vācu, lietuviešu, ungāru, čehu, ukraiņu, poļu, bulgāru un moldāvu valodās.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Ineses Zanderes dzejas krājums "Bērns, kas neiekrita" vērtīgi atgādina, ka dzīvojam pasaulē, kur jābūt piesardzīgiem un uzmanīgiem ik uz soļa, un katra mazākā pārdrošība var nelāgi beigties. Grāmata konceptuāli veidota kā "situāciju ābece" ar sāpju un traumu motīviem gan praktiskā, gan pārnestā nozīmē. Līdzības ir viegli nolasāmas, un uz mazākajiem lasītājiem noteikti atstās dziļus iespaidus: bērniem uzglūn gan "viltīgais spogulis" jeb ezers, gan "divas klintis" jeb tramvaja durvis, gan bedres, no kurām draudīgi noraugās Zilumi, Lūzumi, Situmi utt. Tās ir parādības, ar kurām katru dienu saskaras bērni un to vecāki, taču par kurām literatūrā rakstīts nepamatoti maz. Būtiski piebilst, ka Zandere pati "neiekrit", jo šajā krājumā ne mirkli nekļūst didaktiska. Dzejnieces iespaidīgo tēlu pasauli organiski papildina brīnišķīgās Reiņa Pēterona ilustrācijas. Virspusēji varētu likties, ka Zanderes krājums uz visa pārējā šobrīd mutuļojošā bērnu literatūras piedāvājuma (tostarp arī pašas autore iepriekšējo darbu) fona īpaši ne ar ko neizceļas, taču šajā gadījumā grāmatas universālā un praktiskā iedaba un tematiskais pārļaicīgums nodrošina tai paliekošu nozīmi.

Lita Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Sadarbība ar bērnu slimnīcu ir sava veida misija, tas pat vairāk nozīmē nevis mazo pacientu uzmundrinājumu, bet gan labvēlīgu un asprātīgu audzināšanu, lai neviens lasītājs nekļūtu par slimnīcas bērnu. Ineses Zanderes dzejoļu krājumu "Bērns, kas neiekrita" var definēt kā pirmo populāro medicīnisko iespaidu vārdu dzejas formātā. Viss ir kā normālā dzīves skolā, kur svarīgi nevis būties, bet gan uzmanīties, kur viss uzreiz nav jāprot, jo ir iespēja iemācīties. Un kāpēc gan lai dzejas lasīšanas brīdis nebūtu īstais laiks, lai spēlējoties mācītos?

Iedomājos, ja šāda grāmatiņa būtu jau tolaik, kad savu republiku izdzīvoja Jāņa Grīziņa stāsta varoņi, tad Peksim būtu izdevies izvairīties no svīpēs problēmām vēderā. Pašlaik par šādām problēmām jādodomā valim, bet vispirms jau cilvēkiem, kuri arī spēj domāt par vaļiem.

Evija Gulbe

Rakstniece

Divu labvēlīgu spēku – dzejnieces Ineses Zanderes un mākslinieka Reiņa Pēterona – sadarbībā tapusi vēl viena grāmata, kas veltīta pirmsskolas un jaunākā skolas vecuma bērnu drošībai un veselībai. Populārais dzejoļu krājums "Līze Analīze un citi slimnīcas skaitāmpanti" palīdz veseļoties, kad no slimības vai nelaimes izvairīties nav izdevies, savukārt dzejoļu krājums "Bērns, kas neiekrita" rūpējas, brīdinot par briesmu paslēptuvēm un ļaunuma viltībām. Spraiģās epizodes, papildinātas ar spilgtām ilustrācijām, vēsta par piedzīvojumiem un pārdzīvojumiem pasaulē, kurā labais un ļaunais nemitīgi mērojas spēkiem. Īpaša uzmanība grāmatā veltīta emociju estētikai. Zilimelns ļaunums, asinsšķāpītas bailes, saules dzeltena laime rosina pasauli sajūst izteiksmīgi.

Ir svarīgi ar bērniem par briesmām ne vien runāt, bet arī palīdzēt tās iztēloties un izziņāt, lai dzirdēto, redzēto un izjusto noglabātu pieredzes dziļākajos nostūros – tajos, kuros darbības, kas nepieciešamas sevis pasargāšanai, kļūst pašsaprotamas.

LABĀKAIS TULKOJUMS

«Dziesma par manu Sidu» - **Laureāts**

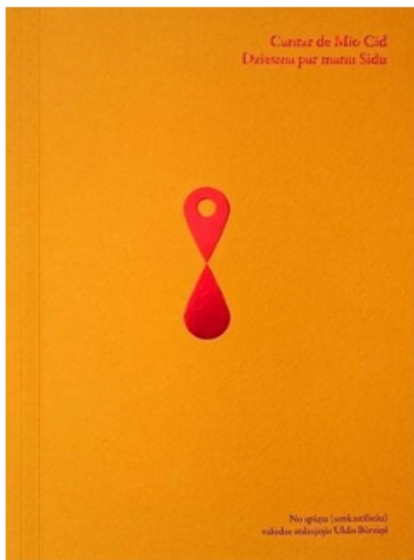

Foto: Girts Raģelis

IZDEVĒJS: Neputns

TULKOTĀJS: Uldis Bērziņš

REDAKTORI: Zinātniskais redaktors Dens Dimiņš, literārā redaktore Ingmāra Balode

MĀKSLINIEKS: Armands Zelčs (dizains), Jānis Veiss (attēlu apstrāde)

ANOTĀCIJA: Senspāņu varoņepus "Dziesma par manu Sidu" ("Cantar de Mio Cid") ir senākais spāņu literatūras piemineklis, kas saglabājies līdz mūsdienām. Pasaules literatūrā tas ieņem tikpat nozīmīgu vietu kā angļu "Bišuvilks" (Beovulf), franču "Rolanda dziesma" vai vācu "Nībelungu dziesma". Tas vēsta par 11. gadsimtā dzīvojuša kastīliešu bruņinieka, saukta Sida (El Cid arābu valodā – "mans kungs"), dzīvi un varoņdarbiem. Sids Kampeadors (epus atdzejojājs Uldis Bērziņš Sida pavārdu tulko kā "Kaujvedis") ir vēsturiska persona, tautas mīlēts un godāts nacionālais varonis Rodrigo Diaza no Vivaras.

Epus sarakstīts viduslaiku kastīliešu valodā un saglabājies vienā eksemplārā, ar 1207. gadu datēta teksta norakstā, kas radīts ap 1320.–1330. gadu. Izcilais sidologs, spāņu folkloras, valodas vēstures un tautas daiļrades pētnieks Ramons Menendess-Pidals, to sauc par "žongliera manuskriptu". Ar vārdu "žonglieris" viduslaiku Spānijā saprata māksliniekus, kas galmos un tirgus plačos izklaidēja publiku ar deklamāciju, muzicēšanu, aktierspēli un akrobātiku. Šo mākslinieku vārdi, tāpat kā "Sida" autora vārds, lielākoties nav saglabājušies. Epus manuskripts, kas visdrīzāk pieder diletanta spalvai, ilgu laiku nogulējies aizmirsts un pirmoreiz publicēts tikai 1779. gadā.

Latviešu tulkojums veidots pēc Ramona Menendes-Pidala veidotā vēsturiskā izdevuma (1908). Teksts salīdzināts ar mūsdienu sidologa Alberto Montanera izsmeļošo filoloģisko izdevumu (2007; papildinātais izdevums 2018). Grāmatu papildina atdzejojātāja ievadvārdi, zinātniskā redaktora ievads, komentāri, personvārdu, vietvārdu un reāliju glosārijs un bibliogrāfija, kā arī attēlu pielikums.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Ir teksti, bez kuriem literatūra nebūtu tāda, kāda tā ir. To autori, iespējams, savulaik lieliski izklaidējušies, tos radīdami, pie viena izklaidējot savus laikabiedrus un lāgiem pūloties viņiem ierādīt pareizas dzīvošanas mākslu, nemaz nenojaušot, ka viņu teksti iespaidos literatūru uz gadu simtiem un reizēm arī tūkstošiem. Tieši tāda ir "Dziesma par manu Sidu", kas kopā ar franču "Dziesmu par Rolandu", angļu "Bišuvilku" (Beovulfu), vācu "Nībelungu dziesmu" un dažiem citiem tekstiem ir pamatakmeži, uz kuriem balstās Eiropas literatūra. Uldis Bērziņš kārtējo reizi paveicis milzu darbu, latviešu kultūrā projicējot pat ne tekstu, tas šai gadījumā būtu teikts par maz, bet veselū kultūrlāni, kas sevī ietver ne tikai "Dziesmas par manu Sidu" visu veidu 11.–12. gadsimta kontekstus, bet arī tradīciju, ko tā inspirējusi vēlākajos gadsimtos. Un šeit ir kāds būtisks aspekts, kāpēc šādus tekstus nepieciešams latviskot. Skeptiķi gluži loģiski iebildīs – ja kādam ir tik liela interese par "Dziesmu par manu Sidu", viņš tās tulkojumu jau sen var lasīt jebkurā no "lielajām" valodām. Tomēr lasot fundamentālos tekstus citās valodās, noris tikai informācijas apmaiņa, nevis kultūru saskarsme, tieši tāpēc jānovērtē Ulza Bērziņa latviskojums, kas šo būtībā vienkāršo, vietumis aizkustinošo un mūsilaiku skatījumā stipri panaīvo stāstu par Sidu pievienojis latviešu kultūrai, tiecoties gan saglabāt "Sida" stāstu un tā jēgu, gan arī radot priekšstatu par senkastīliešu valodas ritmiku, atskaņu sistēmu un visai specifisko metaforku.

Anna Auziņa

Dzejniece

Pateicoties dzejniekam un atdzejojājam Uldim Bērziņam, senāko spāņu literatūras pieminekli nu ir iespējams izlasīt mūsdienīgā latviešu valodā. Darbs, kas pasaules literatūrā ir tikpat svarīgs kā angļu "Bišuvilks" (Beovulf), franču "Rolanda dziesma" vai vācu "Nībelungu dziesma", tiek vienlaikus uzskatīts gan par hroniku, gan anonīmu mākslas darbu. Tajā apdziedātā varoņa, leģendāri vēsturiskās personības Rodrigo Diaza, dzīve un piedzīvojumi vēlāk iedvesmojuši vairākus rietumu literatūras vēsturē nozīmīgus darbus, tostarp franču klasicisma dramaturga Pjēra Korneja slaveno lugu "Sids".

Uldis Bērziņš, atdzejojājs ar ilgu un daudzveidīgu pieredzi, šī tulkojuma labad ne vien studējis senkastīliešu valodu un izpētījis plašus kultūrvēsturiskus kontekstus, bet arī darinājis latviešu valodā līdz šim nebijušus vārdus, kas visprecīzāk ataino darbā izmantotos jēdzienus. Līdz ar komentāriem un ilustrācijām atdzejojums būtiski papildina zināšanas par Spānijas vēsturi, kultūras īpatnībām un sarežģīto goda izpratni, kā arī sniedz augstvērtīgu poētisku pieredzējumu.

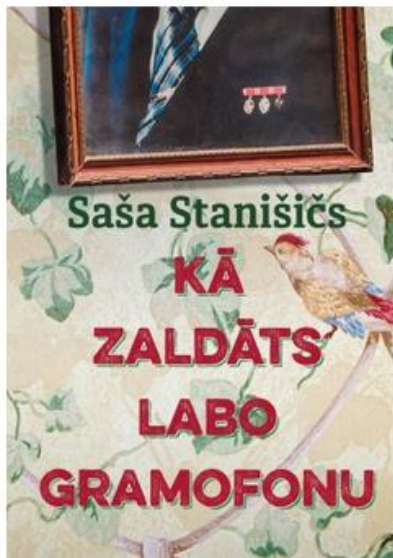
Līta Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Pirms dažiem gadiem, par svaigi latviešu valodā skanošo Eddas dziesmu stāstot, kādā no intervijām Uldis Bērziņš ieminējās, ka būtu dibināma "parādnieku" balva. Jau tobrīd kā viens no svarīgākajiem tulkotāja pieredzes manifestiem tika minēta "Dziesma par manu Sidu", un 2019. gadā viss rezultējies pievilcīga formāta izdevumā. Seno padarīt iespējamu jaunā laikā ir bijis viens no Ulza Bērziņa īpašajiem uzdevumiem. Ja iepriekš veikums bijis saistīts ar vecoguzu, senislandiešu, senslāvu un senebreju valodu, tad tagad tam klāt ir nākusi arī senspāņu valoda. Katra senā valoda veido savu pasauli. Lai senais vārds ierakstītos, precīzāk – ielasītos, mūsdienu latviešu valodas pratēja pasaulē, ir nepieciešama īpaša meistarība. Un tad, konkrēto epu raugot, reāla kļūst valodas senuma un mūžīguma radīšana, lai 11. gadsimta bruņinieka vēstījums divdesmit pirmā gadsimta tulkotāja (žongliera!) variantā iedarbinātu asonanšu pasauli. Tulkotājs vienlaikus ir arī savas dzimtās valodas nemītiģs dzīvinātājs, tik ikdienišķo latviešu valodu izspēlējot vilinoši pievilcīgu, ka tikai tā gribētum tālāk ikdienas labstundā daiņot. Ja spāņiem "Dziesma par manu Sidu" ir saistīta ar nekad neatminamo iespējamā autora, vēstītāja vārdu, tad latviešiem ir sava privilēģija – šis viduslaiku spāņu teicējs ir ierunājies Ulza Bērziņa īpašajās intonācijās.

LABĀKAIS TULKOJUMS

«Kā zaldāts labo gramofonu»

IZDEVĒJS: Jāņa Rozes apgāds

AUTORS: Saša Stanišičs

TULKOTĀJA: Māra Poļakova

REDAKTORES: Inga Karlsberga un Renāte Punka

MĀKSLINIEKS: Tomass Folks

ANOTĀCIJA: Romāna galvenais varonis Aleksandars uzaug nelielā Bosnijas pilsētiņā Višegradā. Viņš ir dažādu spēju burvis, makšķerējošs nepabeigtības sērijmākslinieks un upes vārdotājs, taču viņa lielākais talants ir stāstu izgudrošana. Viņam ne prātā nenāk turēties pie skolas sacerējumu tēmām, jo pārāk trakulīgi ir ražas svētki pie viņa vecvecākiem, pārāk aizraujoša ir piekrāpto vīru ārdīšanās un pārāk neticami – upes Drinas noslēpumi. Kad, graudams un plosīdams, pāri Višegradai brāžas karš, Aleksandara ģimene ir spiesta doties bēgļu gaitās. Svešatnē zēna stāstnieka dotības izrādās vitāli svarīgas; tās palīdz viņam izdzīvot savādajā zemē, ko sauc par Vāciju, un izstāstīt savu dzimteni. Savulaik viņa burvju spējas nebija pietiekami stipras, lai atsauktu šaisaulē mirušo vectētiņu, toties tagad viņam ir burvju nūjiņa, kas patiešām darbojas: fantāzija atdzīvina zudībā aizgājušo. Kad pieaugušais Aleksandars atgriežas savā bērnības pilsētā, viņš nonāk aci pret aci ar Bosnijas pēckara realitāti, kurā viņa iztēle nomaldās.

PAR TULKOTĀJU: Māra Poļakova (1975) ir dzimusi un augusi Rīgā, studējusi krievu kultūru Latvijas Kultūras akadēmijā, sengrieķu valodu Latvijas Universitātē, teoloģiju Maskavā un jidišu – Londonā. Tulko no krievu, vācu, angļu, sengrieķu, latīņu, jidiša, ebreju un ukraiņu valodas. Līdz šim latviskojusi teju 100 grāmatas, tostarp Mariamas Petrosjanas romānu "Nams, kurā", Serhija Žadana darbu "Mezopotāmija", Dāvida Grosmana romānu "Bārā ienāk zirgs" un daudzus citus. Māra Poļakova saņēmusi Latvijas Literatūras gada balvu par labāko tulkojumu 2010. gadā, bet nominēta arī 2006., 2007., 2009., 2011., 2014., 2017., 2019. un 2020. gadā.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Māra Poļakova Latvijas Literatūras gada balvai tikusi nominēta jau astoņas reizes, vienā no tām plūcot laurus (2010), un ne velti – arī šoreiz tulkotājam ir izdevies tekstu pārceļt labskanīgi, nezaudējot oriģināldarba valodas sulīgumu un sātu. Gribētos pat apgalvot – romāns ir ne tikai tulkots, bet drīzāk atdzejots. Lielā daļā prozas darbu mēdz būt atsevišķi spilgti mirkļi, kuros tulkotājs, veikli izmantojot izdevību, var parādīt savu virtuozitāti, asprātību un lokanumu, taču Sašas Stanišiča romāns "Kā zaldāts labo gramofonu" ir blīvi caurausts šādiem mirkļiem. Darba pamatu veido dinamiska, teju vai muzikāla sintakse un visneikdienišķākā leksika. Lai gan romāns klasificējas kā vācu literatūra, autora izcelsme un atšķirīgā kultūrtelpa spraucas ārā no ikkatra teikuma. Romāns ir īpašs arī tā darbības vides un laika dēļ – tiek iegūts padziļināts ieskats Dienvidslāvijas "juku laikos" un īsi pēc Bosnijas kara beigām, tādējādi Stanišičs piedāvā palūkoties uz 20. gadsimta nogales vēstures grieziem alternatīvā perspektīvā. Darbā klātesoši klasiski izaugsmes romāna elementi – iniciācija, saskarsme ar apziņu par neizbēgami aizejošo, par dzīvības un nāves līdzspastāvēšanu, vienlaikus valodas daudzslāņainais krāšņums un pasaules spilgtais neparastums Stanišiču zināmā mērā tuvina maģiskā reālisma literārajai tradīcijai. Autors jau romāna ekspozīcijā min, ka "visvērtīgākā dāvana ir izdoma, vislielākā bagātība – fantāzija", un tas vistiešākajā veidā ir attiecināms arī uz šī darba tulkotāju.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Sašas Stanišiča grāmata ir brīnumaina gan valodas, gan satura dēļ – katra nākamā romāna lapaspuse ievēl lasītāju ar ģeometriskās progresijas spēku. Ja ir vēlme tematiski definēt S. Stanišiča veikumu, var, protams, to iebīdīt kādā plauktiņā ar uzrakstu "karš un bērnība", bet tas būtu tas pats, kas pasniegt sojas gaļu badīgiem studentiem brīvdienās.

Māra Poļakova šo romānu ir iztulkojusi valodā, kurā domā gan autors, gan lasītājs – jūtu atmiņu valodā. Teksts ir dzīvs, garšīgs, organisks latviešu valodai un tomēr ne mirkli nepazūd teksta savpatība, tas, ka un kā "Zaldāts labo gramofonu" svešvalodā. Tā ir bagātība, kas kopā ar Māras Poļakovas tulkojumu ienāk latviešu valodā, vesels kapitāls, jo šis ir arī pirmais S. Stanišiča latviskojums.

Nav daudz grāmatu, kuras lasot, gan jāsmejas no prieka par valodas labumiem, kas tiek likti priekšā, gan tiek rosināta zinātkāre – uzzināt ko vairāk par reālajiem notikumiem, kas izvērsušies tekstā, kur komunistiskā partija ir tikpat mitoloģisks tēls kā Drinas sams ar brillēm.

Evija Gulbe

Rakstniece

Šobrīd Sašas Stanišiča debijas romāns "Kā zaldāts labo gramofonu" (2006) jau tulkots vairāk nekā 30 valodās un, pateicoties tulkotājam Mārai Poļakovai, lasīts un pamanīts arī Latvijā. Par to runā, raksta, to dāvina un iesaka citiem. Teju katrs lasītājs sajūsminās par valodu, kas dzirkstī grāmatas lappusēs. Tieši valodas aspekts, lasot romānu, savaldzina vispirms. Verbāls karnevāls, kurā sastapušies divi virtuozī – Saša Stanišičs un Māra Poļakova. Tulkotāja kā talantīga aktrise iejūtas autora tēlā līdz pat detaļām. Stanišičs ir sevišķi plastisks mākslinieks, kura valodiskās virāžas uzmanību nemitīgi tur saspringtu. Godājama ir Māras Poļakovas prasme iejusties rakstnieka valodas kustībās un pasniegt tās lasītājiem tik dienvidnieciski sulīgā latviešu mēlē.

"Kā zaldāts labo gramofonu" ir grāmata, kurā tas, kas tiek pateikts, aizvīrās aiz tā, kā tas tiek pateikts. Saša Stanišičs, tāpat kā romāna centrālais tēls Aleksandars, ir stāstu burvis. Kaislīgs salīdzinājumu, tuvskatu un sajūtu gleznojumu meistars, kurš prasmīgi uzbur iztēles ainas un apbur ar stāstnieka talantu. Tekstam caurvijas spilgta stilistiska iezīme – kontrasti. Bērns/karš, brīnumi/realitāte, traģiskais/komiskais, dzīvība/nāve, spēle/dzīve – to sadursmēs uzšķīlas emocijas, kuru dēļ stāstījums no prāta acumirkli pārceļas uz sirdi.

LABĀKAIS TULKOJUMS

«Meistar, jo tālāk, jo trakāk»

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Dienas Grāmata

AUTORS: Mo Jēns

TULKOTĀJS: Raimonds Jaks

REDAKTORS: Kaspars Eihmanis

MĀKSLINIEKS: Jānis Esītis

ANOTĀCIJA: "Šajā mūsdienu ķīniešu rakstnieka, Nobela prēmijas laureāta, Mo Jēna krājumā apkopotie stāsti ir niecīga daļa no ķīniešu valodā publicētajiem darbiem, stāstu varoņi ir pieticīgi, necer uz daudz labāku nākotni, taču mēģina izdzīvot. Tomēr visvairāk šajā grāmatā lasītājs novērtēs Mo Jēna tiešo un patieso ķīniskumu, kas ļauj gūt nepastarpinātu, autentisku iespaidu par ķīniešu dzīvi un pasaules uzskatiem bez romantizācijas, ar ko bieži vien modernā rietumu pasaule apveltī Austrumus."

Raimonds Jaks

PAR AUTORU: Mo Jēns ir viens no ietekmīgākajiem mūsdienu ķīniešu rakstniekiem. Rakstnieks dzimis 1955. gadā Šaņdunas provincē Ķīnā un 2012. gadā saņēmis Nobela prēmiju literatūrā. Viņa daiļradi spēcīgi ietekmējuši bērnībā piedzīvotie sarežģītie sociālie apstākļi Mao Dzeduna valdīšanas laikā. No literatūras visvairāk viņš atzīst ķīniešu klasikas, kā arī Viljama Folknera un Gabriela Garsijas Markesa darbu ietekmi.

PAR TULKOTĀJU: Raimonds Jaks dzimis 1976. gadā Rīgā. Tulko no angļu un ķīniešu valodas. Studējis klarnetes spēli Jāzepa Vītola Latvijas mūzikas akadēmijā, bet bakalaura grādu politikas zinātnē ieguvis Latvijas Universitātē, Sociālo zinātņu fakultātē un vēlāk zināšanas papildinājis Kopenhāgenas Biznesa skolā. Vienmēr sevišķi interesējies par valodām, tāpēc jau no agrīna vecuma galvenokārt pašmācības ceļā apguvis vairākas svešvalodas, īpaši izkopjot angļu, vācu un vēlāk arī ķīniešu valodu. Strādājis Izdevniecībā "Rīgas Viļņi" par reklāmas aģentu un tirgus analītiķi. Vēlāk tūrisma aģentūrā "Via Rīga/Kaleva Travel" par konferenču un pasākumu organizatoru. 2009. gadā pirmoreiz devies uz Šanhaju, un kopš tā laika pārsvarā dzīvo tur. Līdz šim publicēti divi Raimonda Jaka tulkojumi – Džeimsa Džoisa "Mākslinieka portrets jaunībā" un Mo Jēna "Meistar, jo tālāk, jo trakāk!".

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Mo Jēna stāstu izlases nonākšana latviešu lasītāju rokās ir ievērojams notikums – mūsdienās ķīniešu literatūra tiek tulkota un apgūta, galvenokārt izmantojot jau citās valodās pieejamos tulkojumus (pat savulaik būtiskais dzenbudisma atziņu krājums "Ne vējš, ne karogs" (1991) tika tulkots no angļu un vācu valodas!), tādēļ Raimonda Jaka ieguldījums ir ne tikai nozīmīgs, bet jaunākās grāmatniecības kontekstā pat unikāls. Par spīti Ķīnas ģeogrāfiskajam un kulturālajam "tālumam", nav iespējams nepamanīt šo stāstu līdzību ar vairākām Latvijas nesenajai vēsturei aktuālajām reālijām – "mazā cilvēka" nonākšana groteskā sadzīves situācijās valstī un sabiedrībā, kurā valda komunistiskā ideoloģija. Mo Jēna sociālais realisms piesātināts ar ārkārtīgi izsmalcinātu un gaumīgu satīru, tādējādi visus stāstus caurauž augstvērtīga ironija, īpatnējs melnais humors, vērojumi par individu pazemojošā stāvoklī, neparasts un mazliet ekstravagants temperaments un brīnišķīgs cilvēku savstarpējo attiecību tēlojums. Lai gan stāstus pavada plašas tulkoāja piezīmes, jo Jēna īsproza ir pārpilna ar dažādām vārdu spēlēm un kultūrvēsturiskām atsaucēm, kas saprotamas tikai oriģinālvalodā, Jakam izdevies intonatīvi veiksmīgs tulkojums, kurā ne mirkli nav zaudēta stāstu autentiskā atmosfēra.

Evija Gulbe

Rakstniece

Raimonda Jaka tulkotais Mo Jēna īsprozas krājums "Meistar, jo tālāk, jo trakāk!" rosina pārskatīt pieņēmumus par Ķīnu un ķīniešiem, un, domājams, daļai lasītāju tā būs pirmā iepazīšanās ar šīs valsts literatūru. Mo Jēna stāsti vēsta par darba cilvēku dzīvi 20. gadsimta vidū un otrajā pusē. Vēstījumam piemīt savdabīga valoda, kurā dominē dialogi. Gan autora stāstījumā, gan tēlu sarunvalodā un izteicienos iezīmējas ķīniešu vērtības, uzskati, paradumi un tradīcijas. Būtisks grāmatas papildinājums ir tulkoāja piezīmes, kurās paskaidrotas Ķīnas kultūras un ķīniešu sadzīves detaļas. Tulkoāja Raimonda Jaka veikums ne tikai iepazīstina ar tālas un eksotiskas zemes augstvērtīgas literatūras paraugu, bet arī urda interesi pieredzēt vēl citu ķīniešu autoru darbu tulkojumus.

Anna Auziņa

Dzejniece

Iztulkojot vairākus Nobela prēmijas laureāta Mo Jēna stāstus, Raimonds Jaks sniedz latviešu lasītājam retu iespēju iepazīties ar mūsdienu Ķīnas kultūru un literatūru. Daži Mo Jēna stāsti ir pieskaitāmi maģiskajam realismam, citi pavisam realistiķi, taču tos vienojošais faktors drīzāk ir smeldzīgais humors, ar kādu autors atklāj pat pavisam traģiskus notikumus. Savijot savas zemes tradicionālo kultūras mantojumu ar rietumu iespaidiem, bet vispārcilvēciskus motīvus parādot konkrētā sociālā kontekstā, autors atklāj skaudru realitāti, kuras atspoguļojums pat bez maģiskajiem elementiem kulminācijas punktus izraisa katarsi. Lasot šo grāmatu, iespējams uzzināt daudz jauna par dzīvi Ķīnā 20. gadsimtā, kā arī gūt augstas raudzes literāru baudījumu. Raimonda Jaka tulkojums ir augstvērtīgā latviešu valodā un neraisa šaubas par mākslas darba kvalitāti.

LABĀKAIS TULKOJUMS

«Lugas»

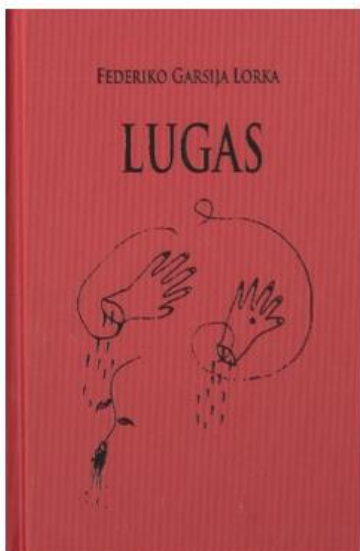

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Jāņa Rozes apgāds

AUTORS: Federiko Garsija Lorka

TULKOTĀJS: Edvīns Raups

LITERĀRAIS KONSULTANTS: Dens Dimiņš

MĀKSLINIECE: Gita Treice

ANOTĀCIJA: Laista klajā izcilā spāņu dzejnieka un dramaturga Federiko Garsijas Lorkas lugu izlase, ko sakārtojis un tulkojis Edvīns Raups. Tajā var lasīt piecas viņa ievērojamākās lugas: "Brīnumainā kurpniece", "Dona Perlimplina un Belisas mīlestība, ko viņu dārzs vien zina", "Asins kāzas", "Jerma" un "Bernardas Albas māja", tās papildina izsmelšošs tulkotāja priekšvārds, Lorkas lekcija par teātri un īss autora dzīves un daiļrades pārskats.

PAR TULKOTĀJU: Dzejnieks un tulkotājs Edvīns Raups dzimis 1962. gadā Siguldā. Pēc vidusskolas beigšanas studējis Latvijas Valsts Universitātes Svešvalodu fakultātes Angļu valodas un literatūras nodaļā (1987–1988), mācījies spāņu valodas kursus (1989–1991). Strādājis par redaktoru izdevniecībā "Egmont Latvija" (1992), žurnālos "Auru Laiks" (1992), "Kentaurs XXI" (1992–1999), laikrakstos "Literatūra. Māksla. Mēs" (1998), "Forums" (2002–2004) un "Kultūras Forums" (2005–2008). Edvīna Raupa pirmais dzejoļu krājums "Vēja nav" (1991) apbalvots ar Klāva Elsberga prēmiju. Tam seko viens no mākslinieciski ietekmīgākajiem krājumiem latviešu mūsdienu dzejā – "Dzīvo damies" (1995). Pēc nelielas grāmatas "33 mīklaini dzīves gadi un dzejoļi" (1997) izdots krājums "Uzvāri man kaut ko pārejošu" (2002), kas saņem Dzejas dienu balvu. Kritikas un godalgu ievēroti arī nākamie Raupa krājumi – "Putn" (2008), "Mirkļis šis" (2013) un "Ugunsnedrošs pulss" (2016). Edvīns Raups pazīstams arī kā spāņu valodā rakstītās prozas tulkotājs. Tulkojis tādus ievērojamus autorus kā Hulo Kortāsars, Horle Luiss Borhess, Gabriels Garsija Markess, Ernesto Sabato un Federiko Garsija Lorka.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Lai gan ievērojamā 20. gadsimta spāņu literatūras autora Federiko Garsijas Lorkas darbi latviešu valodā tikuši periodiski, taču neregulāri tulkoti (dzeju tulkojis Knuts Skujenieks, vēlāk arī Leons Briedis, lugu "Bernardas Albas māja" 60. gadu vidū pārtulkojusi Vija Svīkule), pēdējos gados rakstnieka radošās darbības popularizēšanā sevi apliecinājis tieši Edvīns Raups, kura tulkotās Lorkas "Lekcijas" (2013) jau savulaik tika nominētas Latvijas Literatūras gada balvai labākā tulkojuma kategorijā. Jāpiebilst, ka Lorkas lugu krājuma publicēšana ir būtiska vairāku iemeslu dēļ. Dzejai un prozai dominējoši atrodoties "žanru hierarhijas" priekšplānā, nereti tiek nepelnīti aizmirsti dramaturģiskie darbi; vēl jo vairāk – latviešu valodā joprojām nepieejama vesela virkne pasaules dramaturģijas klasikas. Varētu rasties maldīgs priekšstats par poētiskas valodas neesamību šī žanra darbos – Raupam ar Lorkas vārdiem ir teju vai izdevies radīt labskanīgas instrumentācijas piebļvētu mūziku vai bieziem triepieniem ekspresīvi nomālētu audeklu. Grāmatā aptvertas piecas 30. gados tapušas lugas (tostarp jau četrus gadus Latvijas Nacionālā teātra repertuārā esošās "Asins kāzas") un īsa eseja, taču īpaši vērtīgi ir izdevumā iekļautie Raupa komentāri un priekšvārds. Ir jābūt pateicīgiem, ka, par spīti Lorkas drausmīgajam liktenim, viņa darbi ir saglabājušies un, pateicoties talantīgiem tulkotājiem, tiek no jauna aktualizēti – latviešu valodā lasošā mērķauditorija kļuvusi par vēl vienu literatūras pieminekli bagātāka.

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Banālais sakāmais "tāds ar tādu satiekas" reizumis attiecināms arī uz literatūru. Federiko Garsijas Lorkas piecu dramaturģisko tekstu kopojumā "Lugas" ir satikušies spāņu literatūras klasiķis Lorka un šo lugu latviskotājs Edvīns Raups. Diez vai labāka kombinācija šābrīža latviešu literatūrā ir iedomājama. Raupa temperaments precīzi atbilst spāņu nemiera gara temperamentam, tāpat arī sirreālie motīvi, kādi dažkārt jaušami Raupa dzejā, sasaucas ar Lorkas visai sarežģītajām attiecībām ar sirreālistiem, bet kas ir duende – to labi zināja Lorka, un to joprojām zina Raups. Tomēr pats būtiskākais šajā tulkojumā – Lorkas "tautas dzejas" meklējumiem Raups ļauj skanēt tā, it kā tie patiesi būtu dzimuši latviski un piederīgi latviešu kultūrai. Kādā veidā viņam specifiski spānisko stilistiku, metaforiku un ritmiku izdevies iedabūt pilnīgi atšķirīgā valodā – tas nūdien nav izprotams, taču izdevies tas ir. Pieļauju, ka atdzejotājam šī ir īpaša grāmata, kurai viņš briedis ilgu gadus, jo tieši Lorkas dzeja bija viens no motīviem, kālab Raups savulaik pašmācības ceļā sāka apgūt spāņu valodu. Grāmatā īsti vietā ir arī atdzejotāja priekšvārds, kurā konseptīvi, bet viscaur pamatoti analizēta Lorkas dramaturģija, un neliels pārskats par Lorkas dzīvi un daiļradi, bez kā šādu klasisku tekstu izdevums būtu nepilnīgs.

Līta Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

"Es dzejniekiem un dramaturgiem rīkotu nevis svinības, bet gan uzbrukumu un izaicinājumu spēles, kurās mūs kaitinātu ar vīrišķīgu, patiesu niknumu(.).", tā Frederiko Garsija Lorka "Dažos vārdos par teātri" (1935). Nav jābūt īpaši vērigam, lai pamanītu, cik maz šobrīd iespējams lasīt publicētas lugas, tas izdevējam un arī autoram = tulkotājam ir teju vīrišķīgs izaicinājums. Tomēr lugu publikāciju grāmatas formātā mūsdienu Latvijā es gan vairāk uzskatītu par svētkiem, tāpēc Edvīna Raupa tulkojums šā gada nominantu vidū viennozīmīgi izaļeļas. Protams, ir patīkami konstatēt arī noturīgumu un radošu konsekvenci Edvīna Raupa izvēlē, jo Lorkas "Lekciju" tulkojums vēl glabājas atmiņā. Piesaisot "patiesā nīknuma" aspektu, Lorkas lugas ir iespēja izlasīt gan tiem, kas studē un meklē, gan tiem, kas stāv rindā, lai skatītos izrādī. Tātad cietsirdīgs farss, arotiska aleluja, traģēdija vai traģiska poēma un drāma par Spānijas lauku sieviešu dzīvi ir ietulkoti latviešu priekšstatsos visiem, kuri lasot vēlas izveidot savu patstāvīgo redzējumu.

LABĀKAIS TULKOJUMS

«Ja reiz ziemas naktī ceļnieks»

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Jāņa Rozes apgāds

AUTORS: Italo Kalvīno

TULKOTĀJA: Dace Meiere

LITERĀRAIS KONSULTANTS: Arturs Hansons

MĀKSLINIEKS: Aigars Ozoliņš

ANOTĀCIJA: Slavēno itāļu 20. gadsimta modernistu un literāro eksperimentu meistaru Italo Kalvīno latviešu lasītāji iepazīna salīdzinoši nesen, kad Daces Meieres tulkojumā iznāca viņa dzejprozas grāmata "Neredzamās pilsētas". Turpinot iepazīstināt ar viņa daiļradi, lasītājam tiek piedāvāta "proza prozu" jeb "proza proza" – romāns "Ja reiz ziemas naktī ceļnieks". Kalvīno mums sniedz meistarīgi savītu stāstu, kas ik mirkli gatavs ļauties nebeidzamām mutācijām. Viena romāna vietā mūsu rokās nonākuši desmit – katram savs sižets, stils, noskaņa, pat autors, un ikviens pārtūkst visspraigākajā mirklī... Visi kopā tie veido pazīstamas un nepazīstamas, tikko tapušas un sen nebūtībā pagaisušas literatūras labirintu, kurā Lasītājs un Lasītāja, meklējot aprāvušos vēstījumu pavedienus, ar interesi iepazīst arī viens otru.

PAR AUTORU: Italo Kalvīno (1923–1985) ir Kubā dzimis itāļu rakstnieks, viens no 20. gadsimta izcilākajiem īsprozas meistariem, kurš labprāt ļāvis dažādiem eksperimentiem ar literāru darbu formu un stilu. Līdzetkus grāmatai "Neredzamās pilsētas" romāns "Ja reiz ziemas naktī ceļnieks" uzskatāms par vienu no spilgtākajiem Kalvīno daiļrades paraugiem.

PAR TULKOTĀJU: Dace Meiere (1973) publicējusi tulkojumus no lietuviešu, itāļu, spāņu un katalāņu valodas, pārrādījusi vairāk nekā 80 grāmatu, to vidū Umberto Eko, Sandro Veronēzi, Alesandro Bariko, Nikolo Ammaniti, Havjera Mariasa, Roberto Bolanjo, Kristinas Sabaļauskaites, Undīnes Radzevičūtes un citu autoru darbus. Saņēmusi Itālijas Kultūras ministrijas Nacionālo prēmiju tulkošanā (2007), vairākas Itālijas Ārlietu ministrijas prēmijas, balvu "Sudraba tintnīca" (2012), Literatūras gada balvu (2014) un Jāņa Baltvilka balvu (2019).

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnis Koroševskis
Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Ar Italo Kalvīno romāna "Ja reiz ziemas naktī ceļnieks" (1979) pieejamību latviešu valodā tiek papildināts iztulkoto 20. gadsimta otrās puses fundamentālo postmoderno romānu apvāršnis. Līdzās tādiem darbiem kā Žorža Perekā "Dzīve lietošanas pamācība" (1978), Milorada Paviča "Hazāru vārdnīca" (1984) vai Hulio Kortāsara "Klasišu spēle" (1963) iegūts būtisks literārs sasniegums, kurā rotaļšanās ar vēstījuma vai naratīvu daudzveidību noārda tradicionālās robežas un priekšstatu par to, kas vispār ir romāns vai – plašākā izpratnē – literārs darbs. Dacei Meierei šoreiz sagādījis tulkot romānu par romānu lasīšanu – līdz ar to šīs grāmatas esamība veido dialogu ar ikvienu, kurš jēlkādā veidā vispār saskaras ar grāmatām: tipogrāfu, maketētāju, grāmatnīcas darbinieku, visbeidzot – lasītāju un tulkotāju. Darba lasīšanas process kļūst būtiskāks par sižetu, jo teksts pats par sevi ir kā pašvērtība, kas rada iespēju abstrahēties no visa pārējā. Koķeti atsaucoties uz iepriekšējā gada tulkojumu kategorijas nominantiem, Kalvīno romānu varētu pārfrazēt kā "Grāmatu lasīšanas pamācību", un patiesi – vai tad romāns par valodas iespējām nav piemērotākā viela ikvienam tulkotājam?

Guntis Berelis
Rakstnieks un literatūrkritiķis

Diez vai būtu pareizi Italo Kalvīno nodēvēt par "postmodernisma tēvu" (vai vismaz vienu no tēviem), īpaši vēl tādēļ, ka postmodernisma jēdzieniem ir tik daudzas un dažādas interpretācijas, ka tas tapis pagalam bejēdzīgs. Tomēr Kalvīno iespāids uz 20. gadsimta otrās pusē un arī 21. gadsimta literatūru ir neapšaubāms. Kalvīno priekšpēdējais romāns vai varbūt metaromāns "Ja reiz ziemas naktī ceļnieks" piederīgs viņa daiļrades nozīmīgākajai daļai. Savā ziņā "Ja reiz ziemas naktī ceļnieks" ir skatījums uz literatūru "no augšas" laikmetā, kad mānīgi vai varbūt gluži pareizi liekas, ka "viss jau ir uzrakstīts", – virtuozu un ironiska ekvilibristika ar dažādām stilistikām, literatūras žanriem un kultūrvēsturiskām alūzijām, vienlaikus arī lasītāja vazāšana aiz deguna, divainā kārtā ar šim izdarībām sagādājot viņam prieku un gandarījumu. Literatūra rakstniekam piedāvā bezgala daudz iespējas, un Kalvīno, lai arī nav izveidojis šo iespēju enciklopēdiju, ko nemaz nevar izdarīt, tomēr ir radījis gluži reālu priekšstatu par borhesisko "sazaroto taku dārzu". Itāļiem nūdien ir paveicies, ka viņiem ir Kalvīno. Kalvīno ir paveicies, ka viņu latvisko Dace Meiere. Tomēr visvairāk ir paveicies tam latviešu lasītājam, kurš pirmo reizi Italo Kalvīno prozu lasa Daces Meieres tulkojumā.

Ieva Rupenheite
Dzejniece

Daces Meieres un Italo Kalvīno duets kā vienas sirēnas dziedājums ievēl lasītāju, kurš arī ir šī postmodernā teksta līdzdalībnieks, romāna labirintā. Tulkojums ir tik nemanāms, ka ne mirkli nenovērš uzmanību no tiem atkal jau no jauna iesāktu stāstu virpuļiem, kas griežas ap vienu asi. Vienu autoru vai vairākiem. Un arī tam nav vairs nozīmes. Lasītājs kā rūdīts meitbu suns seko autora gaistošajām pēdām un zīmēm, lai atjēgtos kampaņā vēju. Katrs konkrētais stāsts top citā stilistikā: "Pasaule ir sarakusī par papīra lapu, uz kuras nevar uzrakstīt neko citu, kā vienīgi abstraktus vārdus, it kā visi konkrētie būtu izbeigušies; ja izdotos uzrakstīt kaut vai "burka", atkal kļūtu iespējams rakstīt arī "kastrolis", "mērce", "skurstenis", taču teksta stilistiskie nosacījumi to liedz." Tulkotāja (kas nav romāna darbojošos personu sarakstā) šīs stila nianse padara redzamas. Tekstam, kurā pats autors citē sevi, ironizē par sevi, sniedz norādes par aisberga neredzamo daļu – kultūras bagāžu, kas ieslēpta vai katrā otrajā teikumā, bija visas iespējas kļūt par ko tādu, kam nav ne mazākās vēlēšanās badīgi sekot, tomēr šajā brīdī, kad agrajā rīta stundā mēģinu uzrakstīt, cik gudrs ir tulkotājas darbs, no jūras ierodas mans vīrs ar tikko noķertu lasi, un sākas gluži cits stāsts.

SPIILGTĀKĀ DEBIJA

«Kas te notiek» - **Laureāts**

IZDEVĒJS: Jāņa Rozes apgāds

AUTORS: Rvīns Varde

REDAKTORE: Renāte Punka

MĀKSLINIEKS: Ernests Kļaviņš

ANOTĀCIJA: Dokumentālās īsprozas skices atspoguļo autora atmiņas, novērojumus un refleksijas. Personīgais un subjektīvais atsedz ne vien autora individuālo pieredzi, bet lielā mērā mūsu kopējo pieredžu spektru. Paša autora vārdiem – teksts ir izdzīvošanas mēģinājuma hronikas.

PAR AUTORU: Rvīns Varde (1985) ir žurnāla Rīgas Laiks šifrētājs un slejas "Vardes saraksts" autors. Publicējis izdevumos "Benji Knewman", "Domuzīme", interneta žurnālā "Satori" un citur. Regulārs dažādu lasījumu dalībnieks. Savulaik bijis notiesāts par literāru tekstu un izcietis sodu piespiedu darbu formā.

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Stāsti vai vismaz pastāstiņi? Gandrīz noteikti – itin bieži pat pazibinās visādu sižetu atlūzas. Esejas? Varētu saukt arī tā, katrā ziņā – esejistisku pārdomu krājumā ir atliku likām. Vienkārši vāji artikulētas refleksijas par visu un jebko? Pēc grāmatas izlasīšanas uzreiz acu priekšā uzaust aina, kā autors/protagonists iet pa Brīvības ielu, sēž kafējnīcā vai pat brauc trolejbusā, esamība, uzlūkojusi viņu ar aizdomu pilnu skatienu, drošības pēc met loku un neuzkrītoši paslīd garām, bet autora/protagonista domas vienkārši sākas, drusku padzīvo, mirst pēkšņā nāvē, inspirējot citas domas, – un tā līdz bezgalībai. Varbūt Rvīns Varde izgudrojis pats savu personīgo žanru, kuram nemaz nav nosaukuma? Arī tā var uzskatīt un šos pastāstiņus mierīgu sirdi krustīt par vārdēm. Kaut gan – žanra apzīmējums itin nemaz nav svarīgs. No svara ir kas cits – šos mājīgi vienkāršos, sirsniņi ironiskos un vietumis maigi absurdi ietonētos prozas gabaliņus iespējams visprastākajā manierē lasīt, nedomājot par augsto jēgu, kādai it kā vajadzētu būt tajos iekodētai, sarežģītām estētiskajām koncepcijām, uz kādām tiem noteikti vajadzētu balstīties, metaforu tīmekļiem, kuriem tur būtu jābūt. Izlasīt, pasmaidīt, aizmirst un sākt domāt par ko citu. Piemēram, par vārdēm.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Autora debijas grāmata ir garšīga, to var lasīt smiedamies. Vār lasīt, arī raudot. Tas atkarīgs no tā, vai lasītājs tekstu uztver kā teiciena "Būtu smieklīgi," vai "ja nebūtu tik skumji" atsevišķas daļas, nevis kopumu. Arī Rvīns Varde rūpējas, lai mazā, baltā grāmatīnā, kas ar mākslinieka Ernesta Kļaviņa gādību katrā lapaspusē mūs uzlūko ar vārdes viņjeti un, protams, rada aizdomas par jokpilnu noskaņu, tomēr beigu galos nebūtu tik brīnumaini absurda kā Harms vai psiholoģiski vieda kā Čehovs. Rvīna Vardes īsprozai piemīt kopības apziņa, neraugoties uz autora apgalvojumu, ka nekādas kopības vispār nav. Ar "Kas te notiek" var viegli identificēties un viegli inficēties, var garšīgi nošķaudīties un atviegloti uzelpot, ka latviešu īsprozā parādījies šāds rakstītājs.

Evija Gulbe

Rakstniece

Rvīna Vardes īsprozas krājuma "Kas te notiek" stāstītājs ir kustīgs tēls, kurš pārvietojas tagadnē un mūsdienās, dažkārt atskatoties arī pagātnes notikumos. Viņu var satikt kafējnīcā, tramvajā vai garāmejojot. Iespējams, jūs esat viņam līdzīgs – cilvēks, kurš vēro, kas ap viņu notiek, kaut ko pamana un kaut ko par to visu domā.

Stāstītāja ikdienas gaitas ir visai prozaiskas, toties viņa domas mēro krietni aizraujošākus ceļus. Reizēm tām ir noteikts maršruts, citkārt ļauts iet, kur tīk; dažā, ievilināta iztēles rotaļā, kļūst par asprātīgi attīstītu iedomu. Arī lasītāja fantāzijai autors atstājis gana daudz vietas, turpat arī gandarījuma, kas rodas, aizdomājoties tālāk par ierasto.

Īso tekstu formāts sevišķi saderīgs ar tagadējo dzīves ritmu. "Kas te notiek" ir grāmata, ar kuru viegli uzturēt epizodiskas attiecības. Ik dienu kā no šokolādes tāfelītes var nolauzt gabaliņu teksta, atlaisties un vērot pazīstamus apstākļus, notikumus, individuus, baudīt domu un konteksta saspēli – tad par to visu padomāt vai arī nedomāt.

SPILGTĀKĀ DEBIJA

«Kartes»

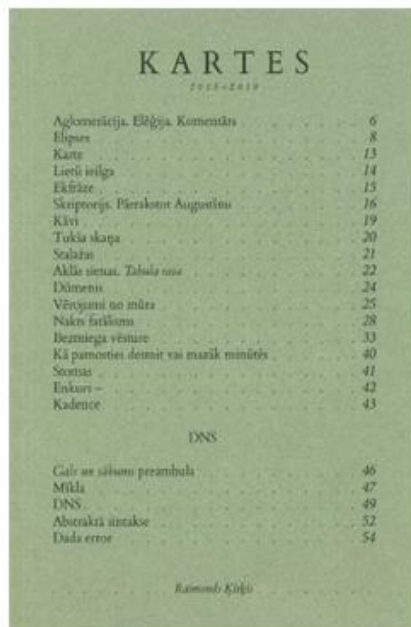

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Neputns

AUTORS: Raimonds Ķirķis

REDAKTORS: Kārlis Vērdiriņš

MĀKSLINIEKS: Armands Zelčs

ANOTĀCIJA: "Kartes" ir Raimonda Ķirķa pirmais dzejoļu krājums, tajā iekļautie dzejoļi tapuši laika posmā no 2015. līdz 2019. gadam.

"Raimonda Ķirķa debijas krājums apvieno vairākus mūsdienu latviešu dzejas aktuālo meklējumu virzienus. Starp tiem jāmin dzejprozas formas izmantojums, blīva, poētiski un intelektuāli piesātināta tēlainība, spēles ar intertekstualitāti, stilu un dažādiem leksikas slāņiem, kā arī konceptuālas ievirzes dzeja, kas tapusi saspēlē ar citu mūsdienu latviešu dzejnieku eksperimentālajiem darbiem. Šis krājums pavirza uz priekšu latviešu laikmetīgās dzejas apvārsni un uzrāda pirmos visjaunākās dzejnieku paaudzes darba augļus."

Kārlis Vērdiriņš

PAR AUTORU: Raimonds Ķirķis (1997) ir dzejnieks, atdzejojātājs un literatūrkritiķis, studē kultūras teoriju Latvijas Kultūras akadēmijā. Tulkojis Vistana Hjū Odena, T. S. Eliota, Sohrāba Sepehrī, Forūgas Farohzādas un citu dzejnieku darbus. 2018. gadā piedalījies platformas "Latvian Literature" organizētajā atdzejas darbnīcā. R. Ķirķis ir tekstu līdzautors Kristas Burānes dokumentālajai dzejas izrādei "Netikumīgi" teātrī "Dirty Deal Teatro", kā arī spēlē lomu tajā. 2019. gadā saņēmis Normunda Naumaņa Gada balvas Jaunā kritiķa veicināšanas godalgu.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnis Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Par to, ka Raimonda Ķirķa debijas krājuma lasītāju sagaida ceļojums, norāda ne tikai tā tituls, bet arī vāka noformējums, kas iztālēm atgādina jau piemirstu, taču arhetipisku pagājušā gadsimta atlasu. Ģeogrāfiskā platuma un garuma grafiskais attēlojums ailēs un rūtīs kā simboliska tekstūra krājuma lappusēs norāda uz sagaidāmo "apgrūtināto navigāciju" un nebeidzamu esību ceļā – turklāt ne tik daudz telpā, cik drīzāk laikā. Ķirķa dzejā klātesoša gan saturiska, gan formāla "zudušā laika meklēšana". Lai gan – novēršanās no visa mūsdienīgā ir maldinoša, jo dzejnieka piedāvātās ekskursijas galapunkts lasītāju noved pie datorizācijas un kibernetikas motīviem apaudzētas valodas kodēšanas spēles, kuru, līdzīgi kā pēdējā laika Eināra Pelša dzeju, caurauž klasiski dadaisma elementi. Iepriekšējās krājuma ciklos vēsture tiek sapludināta un izšķīdināta autora izdomas paletē, radot jaunas un neikdienišķas kombinācijas – galu galā, ceļojuma laikā neizbēgt no kultūrvēsturiskām krustcelēm. Autors uzrāda savas zināšanas dzejas vēsturē, izmantojot gan antikās literatūras šķautnes (kā gan bez tā būtu iespējams pats ceļojuma un navigācijas motīvs!), gan viduslaiku un renesanses atblāzmas (pilsētas vērotāja tēls), vietumis imitēti pat padomju laika cenzūras žņaugi. Ķirķis arīdzan nekautrējas krājumā iekļaut un pārfrāzēt elementus, kas saistāmi ar viņam šobrīd aktuālo primāro darbu – Raiņa daiļrades pētniecību. "Kartes" caurstrāvo spēcīga instrumentācija, rūpīgi un ritmiski izstrādāta valoda, pārdomāta kompozīcija, visbeidzot – atziņa (vai pat misijas apziņa?), ka vārdi ir "jāatklāj no jauna", kas neapstrīdami kļūst ne tikai par Raimonda Ķirķa, bet gan plašākā kontekstā – par visas dzejas būtību.

Anna Auziņa

Dzejniece

Dzejas krājumā "Kartes" Raimonds Ķirķis ir nopietni un apzināti strādājis ar latviešu valodas vienībām, lai tā nobeigumā shematiski nodemonstrētu, ka jebkādai valodai ir savas ierobežotās iespējas. Līdz tam tomēr mērojams pietiekami garš un poētiski baudāms maršruts. Vai tie būtu ieslēpti vai atklāti norādīti visdažādāko tekstu citāti un aizguvumi, mulsinoši zīmju sakārtojumi, rindu svītrojumi vai rūpīgi dokumentētas, šķietami istas situācijas – itin viss šeit mērķtiecīgi sakārtots atbilstoši autora iecerei. Pat visizglītotākie lasītāji, pat autora vistuvākie līdzgaitnieki, šķiet, pilnībā nesaprātis visus šo tekstu veidošanas principus un izmantotās atsaucēs, kas ne vienmēr ir atšifrējamas pat tikai teorētiski. Taču iespējamā atkodēšana šeit arī nav nekāds pašmērķis. Interasantas struktūras, aizraujoša sintakse, estētiski vārdu savienojumi, ritma un fonētikas nianšu smalkumi – citiem vārdiem, Ķirķis raksta skaisti.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Dzejnieks Raimonds Ķirķis izdevis savas kartes, kas radītas no 2015. līdz 2019. gadam. Grāmatas vizuālais tēls nav mazsvarīgs, lai arī tieši tāds šķietami ir autora mērķis – ieslēpties miniatūrā burtnīcā, likt maldīties tukšajos karšu kvadrātos kādam, kas cer atklāt vismaz nelielu salu, kādu kukurzni, uz kā varētu atbalstīties šajās gaisā reģistrētajās kartēs privātai lietošanai. Un tomēr, tās ir valdzinošas. Ķirķa teksti, liekas, ir radīti no kāda vārdiem analoga materiāla, kas drosmīgi sintezēts kaislīga cilvēka laboratorijā. "Kartēm" nepiemīt sterilas nepieskaramības vēsums, pats teksts ir poētisks tēls un jauna bagātību sala lasītājam.

SPILGTĀKĀ DEBIJA

«Zonas»

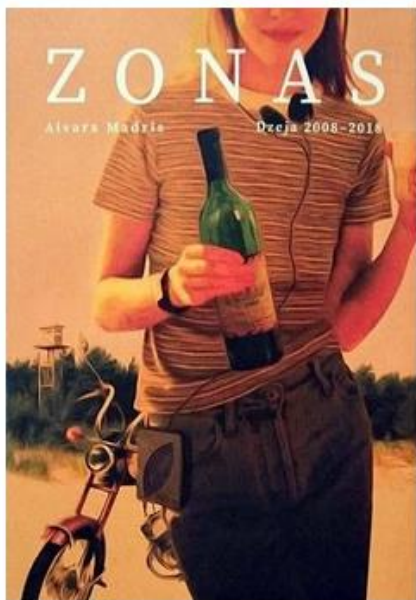

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

IZDEVĒJS: Neputns

AUTORS: Aivars Madris

REDAKTORS: Kārlis Vērdiņš

MĀKSLINIEKS: Krišs Salmanis

ANOTĀCIJA: "'Zonas', kā jau saka priekšā nosaukums, aptver dažādas dzīves sfēras jeb zonas – šeit ir gan personiskā pieredze ar bērnības un jaunības ainām, gan intelektuālās pasaules paplašināšana, reflektējot par dažādām kultūrparādībām un Latvijas vēsturi, gan, kā jau pieklājas, arī mīlestības pārdzīvojumi, kas vijas cauri dzejā izstāstītam personiskam attiecību stāstam. Vienlaikus "Zonas" ir arī centieni apgūt plašu dzejas rakstīšanas pieredzi, nebaidoties ne no klasiskiem risinājumiem, ne eksperimentiem un īpašu godu izrādot laikabiedru un citu latviešu un ārzemju dzejnieku radītajiem darbiem, kuru nospiedumi šeit bagātīgi izkaisīti."

Aivars Madris

Grāmatu papildina autora sastādīts krājuma skaņu ceļiņš vietnē "Spotify", kurā ietvertās dziesmas un to secība pakārtota dzejoļu saturam un sakārtojumaam.

PAR AUTORU: Aivars Madris (1987) dzimis Liepājā. Studējis Latvijas Universitātes Filoloģijas fakultātē. Ar pārtraukumiem rakstījis dzejoļus jau vairāk nekā desmit gadus. Paralēli dzejai raksta par literatūru un kino, tulko un atdzejo. Aivara Madra atdzejojumā publicēti Šāronas Oldsas, Frenka O'Haras, Augusta Kleincālera un citu amerikāņu autoru darbi. A. Madra dzejoļi publicēti žurnālā "Latvju Teksti", interneta žurnālos "Punctum" un "Satori", kā arī "Satori" izdotajos grāmatžurnālos.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Arnīs Koroševskis

Literatūrzinātnieks un literatūrkritiķis

Pēdējos gados Liepāju viscītīgāk gan dzejā, gan prozā aprakstījusi Andra Manfelde, taču nupat viņai pievienojies arī Aivars Madris. Tiesa – jau krājumu ievadošajā ciklā dzejnieks tiecas noārdīt šķietami sagaidāmos un līdz trulūmam nolietotos priekšstatus, savu dzimto pusi pārdēvējot par "pilsētu, kurā piedzimst astma". Acumirkli krājums tiek apaudzēts ar citiem mākslas žanriem – koķeti piedāvāta nu jau par modi kļuvusi iespēja paralēli teksta lasījumam klausīties arī noteiktu izvēlētu mūziku un, kā tas bija sagaidāms no autora, kurš vairākus gadus aktīvi nodarbojas ar kino kritiku, citā krājuma ciklā ienāk arī atpazīstami kino motīvi, kurus dzejnieks veikli pārmonē, rediģē un dekonstruē. Paši dzejoļi virknējas kā ainiņas, dubļi un epizodes, ne velti Madrim piemīt klasiski līroepiska ievirze – dzejoļi allaž tiecas uz kāda sižeta atklāsmi. Liela nozīme ir laikmetam – konkrētas autobiogrāfiskas bērnības un jaunības atmiņas vai arī ārpus autora pieredzes esoša vēsture mijas ar murgiem un cietsirdīgu, netīru, duļķainu, naturālistisku un tumšu pasauli. "Zonas" pavada pelēcīgs smagums un nopūtas par dzīves skaudrumu, vietumis pat mērķtiecīgs pašironisks destruktīvisms; pārsteidzoši, taču Madris daudzējādā ziņā iemieso īpatnēju vidusceļu starp klasisku vēlinā romantisma pesimismu un modernismam raksturīgo atsvešinātību (klātesošas ir arī atsauces uz renesanses literatūru) – turklāt, kā šo virzienu paraugiem dzejā, tā arī prozā. Ir iespējams saskatīt attālu gara radniecību ar Aivaru Tarvidu, Jāni Einfeldu (jo sevišķi – arī pērn publicētā romāna kontekstā) un pat Klāvu Elsbergu. Ar prevalējošu alternatīvu skatījumu uz dzīves parādībām un specifisku pasaules izjūtu Aivaram Madrim ir izdevies sevi pieteikt kā spilgtu, talantīgu un neaizmirstamu debitantu.

Anna Auziņa

Dzejniece

Aivara Madra dzejas krājumā "Zonas" trīs nodaļās, uztveramā vēstījumā un vienlaikus poētiskā daudzveidībā lasāms jauna vīrieša pieaugšanas stāsts 21. gadsimta otrajā desmitgadē. Atskatišanās uz bērnību un skolas gadiem Liepājā deviņdesmitajos un divtūkstošo sākumā mijas ar gaumīgām atsaucēm un noslēdzas ar iedvesmojošas bohēmas ainām pēc pārcelšanās uz Rīgu, parādot varoņa identitātei būtisko vēsturē, ģeogrāfijā un kultūrā. Seko tālāki sevis meklējumi, kas ietver nepieciešamību pašapliecināties sociāli un profesionāli, kā arī pateikt ko būtisku par savu laikmetu, kas izdodas precīzi un ar traģisku pieskaņu. Tiek attīstīta un variēta tradicionālā izpratne par vīrišķību, varonim topot vispirms par skarbu intelektuāli, bet tad veidojoties par maigāku un dziļāku personību sirsnīgi dokumentētās attiecībās ar mīloto. Šķiet, latviešu dzejā sen nav bijis tik atklātas un jaukas, konkrētai sievietei veltītas mīlas lirikas, kā krājuma pēdējā nodaļā "Lauras grāmata", kur autors, apzinoties sievietes objektificēšanas draudus, ar pašironijas palīdzību tomēr spēj noturēt cieņpilnu dzimumu līdztiesiskumu.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Aivars Madris dzejoļu (un arī mūzikas) kopkrājumā "Zonas" neizklausās pēc debitanta, un krājums arī tapis desmit gadu ilgumā, ļaujot autoram uzmanīgi izvēlēties "Zonu" tekstus. Grāmata ir sadalīta zonās – dzīvojamajā, jūtu, neapdzīvojamā un citās, precīzāk nenosauktās. Ainavas, kas atklājas zonās, pavada skaņu ceļiņš. Kā kāpņu telpā dzirdamais kaimiņu radio – neobligāts un tomēr jaušams. Arī grāmatas dizains ir zonāls – tam ir sava iekšēja un ārēja, atpazīstamas laika un vides liecības – viņa pudeles etiķete, ostas zonā stūrējošs kuģis. A. Madrim ir jauna pilsētnieka tembrs, kurš spēj sacerēt poēmu gan par savu bērnības draudzeni – astmu, gan ironiski pievērsties nosacītam Latvijas vēstures seriālam. Teksti nav bagātīgi greznoti valodnieciskām balustrādēm, tiem piemīt cita kvalitāte – īstenības izteiksme, kas ļauj autoram uzticēties.

SPILGTĀKĀ DEBIJA

«Sīvīte»

Foto: Raivis Nikolajevs

IZDEVĒJS: Hronologeja

AUTORE: Ligija Purinaša

REDAKTORE: Ilze Sperga

MĀKSLINIECE: Ilze Gailāne

ANOTĀCIJA: "Sīvīte" ir dzejnieces Ligijas Purinašas debijas dzejoļu krājums un vēsta par sievietes tēlu 20. un 21. gadsimtā. Tajā apkopoti piecu gadu laikā tapušie dzejoļi, kas sarakstīti latgaliski. Dzejoļu krājums ir daudzslāņains. Tas ne tikai aktualizē sievietes garīgo sīkstumu, šerpumu, paaudžu dzīves pieredzi, bet vēsta arī par sievietes jūtīgumu un psihes trauslumu, ikdienas rutinizēto skrējieni, cilvēcisko attiecību lautzajām līnijām, sabiedrības varmācīgi uzspiestajām normām. Dzejoļu krājums "Sīvīte" ir savdabīgs protests pret (Latgales) sabiedrībā valdošajiem dzimumu stereotipiem.

PAR AUTORU: Dzejniece Ligija Purinaša (1991) dzimusi Rēzeknē. Darbojas latgaliešu kultūras žurnālistikā un nevalstisko organizāciju sektorā. Ieguvisi bakalaura grādu vēsturē un baltu filoloģijā, studējusi arī kultūras teoriju un komunikācijas zinātni. Ir viena no līdzautorēm dzejas kopkrājumam "Linejis" (2016). 2017. gadā Latvijas Akadēmiskā Organizācija Zviedrijā L. Purinašai piešķīra Veronikas Strēlertes piemiņas balvu literatūrzinātnē par pētījumu "Čenču Jezupa romāna "Pīters Vylāns" poētika". 2019. gadā iznācis L. Purinašas pirmais dzejoļu krājums "Sīvīte", par ko autore saņēma latgaliešu kultūras gada balvu "Boņuks 2019".

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Lai arī nejtos spējīgs spriest par pašreizējo latgaliešu dzejas kontekstu, tomēr šķiet, ka Ligijas Purinašas debijas krājums "Sīvīte" kopainu varētu nedaudz pamainīt. Nejutu, ka krājums tapis iesācējautoru ierastajā manierē – savākt vienkopus visus pantus, ko nu izdevies sarakstīt. Gluži pretēji, autore ir radījusi tēlu, sīvīti, kuru no viņas pašas šķir, iespējams, gadu desmiti (kad pirmo reizi iemetu krājumā aci, neko par autori nezinot, man nūdien radās iespaids, ka dzejoļus sarakstījusi padzīvojusi sieviete) un kas samērā tradicionālā manierē raksta/domā par tradicionālajām sieviešu tēmām. Sīvītē saplūduši vairāki dažādu paaudžu sieviešu tēli, kas bijuši nepieciešami, lai krājumam radītu vēsturisko dimensiju. Taču šeit tradicionālismu – vai varbūt tā ir tradicionālisma stilizācija? – pilnībā pieveic dzejas skaniskums. Šis nu ir tas gadījums, kad par skaniskumu vai valodas mūziku var runāt kā par ļoti būtisku poētiku formējošu faktoru, jo dažs dzejolis liekas drīzāk izdziedams, turklāt vietumis pavisam īpatnējus akcentus citādi viscaur latgaliskajā kontekstā izliek, šķiet, apzinātā svešvārdu lietošana.

Ieva Rupenheite

Dzejniece

Varbūt tā ir iedomība vērtēt latgaliski uzrakstīto dzejoļu krājumu tā, it kā viss būtu skaidrs un saprotams? Tulkojuma taču nav. Nelielā nesaprotamībā, protams, ir sava burvība, tāda kā sidraba šķidrauga, miglas plīvura klātbūtne. Ligija Purinaša krājumā "Sīvīte" apkopojusi aptuveni astoņdesmit dzejoļus latgaliski. Dialekta valdzinājums vietumis pasargā rindas, kas bez viltus uzrunā jaunas sievietes balsī, tomēr pārsvarā mīksta skanējums (jo nelatgalietim šis dzejoļu krājums ir jālasa balsī, citādi vispār neko nevar saprast) aizrauj. Dzejoļi ir sprigani, ar valodas prieku rakstīti, un uznāciem uz literārās skatuves ļoti piestāv tāda citādība. Tomēr ir kaut kas, kas dara nemierīgu, – ja kāds izdotu dzejoļu krājumu, piemēram, tāmnieku dialektā, vai tas arī tiktu visā nopietnībā vērtēts? Tā viš i.

Evija Gulbe

Dzejniece

Ligijas Purinašas dzejas krājuma "Sīvīte" centrā ir 20. un 21. gadsimta sieviete, viņas jūtas un dzīve. Laiks, kurā piedzīvoti divi pasaules kari, pēckara gadi, dzīvošana sabiedrībā, kas zaudējusi vīrišķo spēku – tie ir apstākļi, kuros tapis L. Purinašas dzejas sievietes psiholoģiskais portrets. Visu varoša, stipra, taču nogurusi un vientuļa; ilgojas, gaida, jūt un vēlas no dzīves ko vairāk. Vairāk atbalsta, vairāk mīlestības, vairāk jēgas. Jūtīga, raizējas būt nesaprasta, nesadzirdēta, pārprasta, tāpēc savas jūtas izvēlas citiem neizpaust. Viņas attiecības ar vīrieti ir sarežģītas, atsvešinātas, sievišķības balss skan iekšēji, sievietes spēks pašai zināms, taču citiem apslēpts. Vīrietis viņas jūtu pasaulē aizņem daudz vietas, taču sadzīvē reti ir klātesošs. Sievietes domas un jūtas, viņas spēja un iespējas par tām runāt, vēsta ne vien par sievietes dzīvi kādā konkrētā laikā un vidē, bet ir viens no lielumiem, kas raksturo laikmeta sabiedrību kopumā. L. Purinašas dzejas krājums ir emocionāls sievietes pasaules skatījums un sajūtums, kas pausts ne vien latgaliešu, bet arī sievietes dvēseles valodā, un tā saista visu laiku sievietes.

MŪŽA BALVA

Jurim Zvirgzdiņam - **Laureāts**

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

PAR AUTORU: Rakstnieks Juris Zvirgzdiņš dzimis 1941. gadā Rīgā. Studējis Latvijas Valsts universitātē Vēstures un filoloģijas fakultātē. Strādājis par redaktoru grāmatu apgādos "Vaga" un "Artava", pēdējos gados pilnībā pievērsies rakstniecībai. Literatūrā Juris Zvirgzdiņš ienāk 1982. gadā – rakstījis lugas, miniatūras, stāstus un esejas, 90. gados pievērsies bērnu literatūrai un šajā žanrā sarakstījis vairāk nekā 25 grāmatas, kurās jaunie lasītāji aizraujošā veidā tiek iepazīstināti ar dažādām kultūrvietām – Rīgas vēstures muzeju, Latvijas Nacionālo bibliotēku, Rīgas Zooloģisko dārzu. Saistošā manierē tiek izklāstīti arī vēsturiski notikumi un sasniegumi – pirmās Ziemassvētku egles stāsts, Amerikas Savienoto Valstu vēsture, Austrijas komponistu mūzika un citas tēmas. Autora spilgtākais literārais tēls ir lācis Tobias, kas ir viens no paša rakstnieka rotaļlietu kolekcijas lāčiem un, kā apgalvo pats autors, Tobias esot īstais autors vismaz septiņiem Zvirgzdiņam piedēvētajiem literārajiem darbiem. Savos tekstos J. Zvirgzdiņš meistarīgi savij dokumentālus faktus un fantāziju, kas uzrunā bērnu auditoriju ar reālā pieredzē balstītiem un spilgtā veidā izstāstītiem notikumiem. 1999. gadā viņa grāmata bērniem, piedzīvojumu romāns-pasaka "Reiz senos laikos Kurzemē", iegūst 2000. gada pavasara balvu par labāko oriģinālliteratūras darbu bērniem un 2001. gadā arī Pastariņa prēmiju. Rakstnieka veikums vairākkārtēji novērtēts ar Latvijas Literatūras gada balvu – 2002. gadā par darbu bērniem "Bebru atgriešanās", 2006. gadā – par grāmatu "Tobiass dodas pasaulē". 2009. gadā autors iegūst Pastariņa prēmiju par grāmatām "Mūsu Latvija", "Knorke jeb Tobias un Fufū meklē Mocartu" un "Konteineru meitenīte Rudīte". 2013. gadā autora literārais sniegums novērtēts ar Starptautisko Baltijas jūras reģiona Jāņa Baltvilka balvu bērnu literatūrā un grāmatu mākslā par darbiem "Rīgas runča Maurīcija piedzīvojumi", "Kad muzejā iespīd Mēness jeb Tobias un draugi sargā Rīgas vēsturi" un "Seši stāsti par ASV vēsturi". 2012. gadā autors nominēts Astridas Lindgrēnas piemiņas balvai bērnu literatūrā. J. Zvirgzdiņa grāmata "Muffa: Stāsts par balto degunradzēnu" 2012. gadā iekļauts prestižajā "White Ravens" katalogā. 2013. gadā autors saņēmis Aleksandra Čaka balvu par mākslinieciski augstvērtīgu, novatorisku Rīgas interpretējumu literatūrā. Autora darbi tulkoti somu, itāļu, lietuviešu, armēņu un citās valodās. J. Zvirgzdiņa darbus bērniem ilustrējuši vairāki pazīstami latviešu mākslinieki – Aleksejs Naumovs, Anita Paegle, Reinis Pētersons, Gita Treice, Gundega Muzikante un citi.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Guntis Berelis

Rakstnieks un literatūrkritiķis

Juris Zvirgzdiņš nav tikai rakstnieks. Drīzāk tā ir teritorija vai, ja patīk, kontinents latviešu prozas teritorijās. Vispirmām kārtām – Zvirgzdiņš ir daudzkārt godalgots (Latvijas Literatūras Gada balva, Jāņa Baltvilka balva, Pastariņa prēmija) bērnu rakstnieks, lāciņa Tobiasa, baltā degunradzēna Mufas, konteineru meitenītes Rudītes, Rīgas runča Maurīcija, bebru dzimtas un daudz citu labdabīgu, varbūt mazliet naivu, tomēr katrā ziņā ļoti asprātīgu un, kas arī nav mazsvarīgi, erudītu būtnu autors. Domājams, ne katrs latviešu autors varētu lepoties ar tik milzīgu auditoriju, kādu veido bērni, kas nu jau vairākās paudzēs lasījuši Zvirgzdiņa grāmatas. Turklāt Zvirgzdiņš no sava cienjāmā vecuma augstumiem nemēdz pamācoši vai brīdinoši kratīt pirkstu bērņukiem pie deguna vai, izmantojot sirmās bārdas iedvesto autoritāti, nolasīt viņiem kārtīgu morāli par pareizas dzīvošanas principiem. Gluži pretēji, viņš labi zina, ka morālei jānāk bez moralizēšanas, savukārt grāmatai, īpaši, ja tā paredzēta bērniem, noteikti jābūt interesantai, bet jēdziens "interesants" tiesīgs pastāvēt arī estētiskas kategorijas skatā. Otrkārt, Zvirgzdiņš ar mazo absurda tekstu krājumu "Esse un..." (1993) bija viens no pirmajiem, kas latviešu prozā projicēja absurda literatūras elementus (šepat līdzās viņam stāvēja Daniils Harmss un Hulio Kortāsars ar saviem stāstiem par hronopiem un slavitēm). Treškārt, Zvirgzdiņš kopā ar Vladi Spāri un Lienīti Medni sarakstīja romānu vai drīzāk romānu dieloģiju "Odu laiks" (1989, 2009), iespējams, viskrāšņāko farsa un groteskas stilistikā ieturēto darbu latviešu literatūras vēsturē, savukārt farsu un groteska ir neiztrūkstošas postmodernisma poētikas sastāvdaļas. Ceturtkārt, Zvirgzdiņa darbi ar kultūrvēsturisko ievirzi – romāni "Fon Mērkatces kunga menuāri" (2003) un "Dancis uz virves" (2015), stāstu krājumi "Rīgas sapņugrāmata" (2002) un "Atgriešanās Itakā" (2011), kuros autors savā ziņā atklājas kā Marģera Zariņa tradīcijas sekotājs, taču īstenībā iedibina pats savu tradīciju, par savas prozas pasauli pārtapinādams savu patiesi unikālo lasītāja pieredzi. Šo uzskaitījumu vēl varētu turpināt, taču šā vai tā ir skaidrs, ka jau tagad Zvirgzdiņa prozas teritorija iegūst kontinentālas aprises.

Evija Gulbe

Rakstniece

Teju četrus gadu desmitus rakstnieks Juris Zvirgzdiņš gādā gan par pieaugušajiem, gan gados jaunākajiem lasītājiem. Ievērojamu daļu radošā mūža viņš veltījis tieši bērnu grāmatām. Rakstnieks radījis jau vairāk nekā trīsdesmit darbus bērniem, kas tulkoti armēņu, somu, lietuviešu un citās valodās.

Zināšanas, dzīves pieredzi un iztēli Juris Zvirgzdiņš ierakstījis piedzīvojumu stāstos, kuru notikumi noris rakstnieka dzimtajā Rīgā, Latvijā, tās novados un arī tālākās zemēs, piemēram, Amerikā un Japānā. Autors un grāmatu varoņi iepazīstina bērnus ar dažādiem vēsturiskiem notikumiem, personībām, vietām un to kultūrzīmēm.

Rakstnieka ieguldījums bērnu literatūrā novērtēts ar daudzām godalgām – Pavasara balvu (2000), Pastariņa prēmiju (2001, 2009), Latvijas Literatūras gada balvu (2002, 2006), Lielo lasītāju balvu (2007, 2008, 2016), Starptautisko Jāņa Baltvilka balvu (2009, 2013) un 2012. gadā rakstnieks tika nominēts Astridas Lindgrēnas piemiņas balvai.

Juris Zvirgzdiņš, gluži kā viņa radītais, populārais tēls lācis Tobias, ir aizrautīgs stāstnieks un uzticams bērnu draugs.

Līta Silova

Literatūrzinātniece un skolotāja

Ja Jurim Zvirgzdiņam šogad piešķirtu balvu par debiju literatūrā, tad ikviens interesents būtu svaigi pārlasījis viņa pirmo publicēto stāstu "Loms". Ar norādi "ironiskā proza" tas rodams 1982. gada žurnāla "Liesma" 12. numurā. Leonards Roze, jaunais censonis, filoloģiskais sausiņš un topošais literāts, tur redzams radošās un ikdienas dzīves pārdomās. Neuzkrītoša lavandas ūdens aromāta ietvarā rit sarunas par Krimu, Roņu salu un Čehoslovākiju, bet it īpaši – Māras diķa apkārtni un Āgenskalna tirgu, jo tieši tai reģionā mīt ļaudis, kuros iejaukties, lai ieklausītos dzīves aktualitātēs un kreptīgajā valodā. Pirmā stāsta galvenā varoņa lomu spēles (Leonards Džeks London, Keruaks Džeks Leonads, Leonards Indriķa hronikas Indriķis) Juris Zvirgzdiņš visos turpmākajos savas radošās dzīves gados uzcītīgi pildījis, izmēģinot bērnu un uzticamu rotaļlietu, dzīvnīeku balsis, variējot allaž šodienīgu un noslēpumaini senatnīgu pieaugušo balsis.

Vai balvu par mūža ieguldījumu var uzskatīt par labu lomu? Protams, jo, no vienas puses, godam pelnīts loms, no otras – rakstnieka loma jau tā īsti nekad nebeidzas.

SPECIĀLBALVA

«PUNCTUM» festivāls - **Laureāts**

Speciālbalsa Latvijas literatūrā 2020 – "Punctum" literatūras festivāls "Monta. Tu. Monta. Es."

Literatūras un filozofijas interneta žurnāls "Punctum" (punctummagazine.lv) kopš 2016. gada katru gadu maijā divu nedēļu garumā rīko literatūras festivālu, piedāvājot publikai ar literatūru saistītus pasākumus – lasījumus, performances un koncertus. Festivāls ik pavasari pulcē autorus no Latvijas un ārvalstīm, iepazīstinot Rīgas iedzīvotājus un viesus ar jauniem un atzītiem vārdiem mūsdienu literatūrā. Dažādo notikumu – eseju, prozas un dzejas lasījumu, izstāžu, performanču, diskusiju un koncertu – mērķis ir atklāt literatūras daudzējādus aspektus un saistes punktus ar plašāku kultūras kontekstu. Katru gadu festivāls veltīts kādai konkrētai tēmai. 2018. gadā, Latvijas simtgadē, festivāls aizritēja atmiņū zīmē, savukārt 2019. gadā uzmanības centrā bija Montas Kromas urbānais modernisms.

Festivāla "Monta. Tu. Monta. Es." programmā "Punctum" īstenoja starpdisciplināru pastaigu "Montas nakts" ar Māras Ķimeles režisētu dzejkoncertu, kurā piedalījās aktieri Guna Zariņa, Kaspars Znotiņš un Jana Čivžele, mūziķi Arturs Skutelis un Alise Joste, grupas "Sigma", "Zāle", "Ezeri" un "JUUK". Notika arī krājuma "Monta Kroma. Re." atklāšanas lasījumi, kuros mūsdienu autori iepazīstināja ar dzejoļiem, kas tapuši, iedvesmojoties no Kromas daiļrades, savukārt citas Kromas literatūrā nozīmīgas tēmas lasījumos izcēla dzejnieki Ingmāra Balode, Arvis Viguls, Grēta Ambrazaite (Lietuva), fs (Igaunija) un prozaīķi Marčins Viha (Polija), Alvids Šlepiks (Lietuva), Mārja Kangro (Igaunija), Inese Zandere un Ērika Bērziņa. Festivāla laikā notika arī britu rakstnieces Annas Lorensas Pjetroni izsprozas pastaiga Rīgas maršrutos, savukārt Dzejas dienās Kromas simtgadi "Punctum" noslēdza ar performanču mākslinieces Signes Valtiņas un skaņu mākslinieka Maksima Šenteļeva meditatīvu interaktīvo izrādi Montas Kromas dzejas topogrāfijā.

2020. gadā festivāla uzmanības centrā būs Latvijas kultūras kanonā iekļautās latviešu izcilās rakstnieces Regīnas Ezeras personība un literārais devums. Ezeras 90. jubilejai veltītais "Punctum" festivāls pievērsīsies traumas jēdzienam literatūrā – tam, kā literatūra piedāvā iespēju izdzīvot un apzināties noklusētas problēmas, kas iegūtas vēsturiski un mūsdienu sabiedrībā pārvēršas jaunās formās. Festivālā piedalīsies virkne starptautiski pazīstamu rakstnieku no tādām valstīm kā ASV, Dānija, Lielbritānija, Vācija, Nīderlande un citām. Viens no festivāla dalībniekiem būs laikmetīgās mākslas un literatūras zvaigzne Eds Atkins (*Ed Atkins*).

Literatūras un filozofijas žurnāls "Punctum" dibināts 2014. gada maijā. Žurnāla mērķis ir veicināt un kritiski izvērtēt latviešu oriģinālo un tulkoto literatūru, kā arī reflektēt par plašākām kultūras un mākslas norisēm. Žurnāla redaktori veidojuši virkni pasākumu, 2016. gadā aizsākot jaunu literatūras festivālu. "Punctum" redakcijā strādā literāti Artis Ostups, Laura Brokāne un Vilis Kasims, korektore – Jana Taperte. "Punctum" ir sabiedriskā labuma organizācijas "Filozofijas atbalsta fonds Latvijā" projekts. Žurnāla galvenais finansiālais atbalstītājs ir Valsts Kultūrkapitāla fonds.

EKSPERTU VĒRTĒJUMI:

Anna Auziņa
Dzejniece

Montas Kromas simtgadē, aktualizējot spožās latviešu modernistes literāro devumu, 2019. gada maijā norisinājās virkne aizraujošu pasākumu – uz modernisma attīstību fokusēti eseju lasījumi; akadēmiska, bet vienlaikus atsvaidzinoša, M. Kromas dzīvei un daiļradei veltīta konference; kā arī vērienīgs dzejkoncerts Rīgas cirkā Māras Ķimeles režijā. Tam visam pa vidu – diskusijas, dzejas un prozas lasījumi, izglītojoša pastaiga un grāmatu atvēršanas svētki. "Punctum" festivāla ietvaros iznāca grāmata "Monta Kroma. Re.", kurā tika publicēti 23 mūsdienu dzejnieku darbi – veltījumi, atbildes un parafrāzes. "Punctum" festivāla daudzpusīgās norises saliedēja virkni dzejnieku, rakstnieku un Kromas pētnieku, liekot sajust, kā dzejniece no mūžības turpina sapurināt kolēģus, līdzīgi, kā to tika darījusi dzīves laikā. Savukārt jubilejas izdevumi (šogad gaidāms arī pēckonferences rakstu krājums) un Kromas daiļradi atklājošie pasākumi ļāva arī jaunajai paaudzei uzzināt par Montu Kromu, bet daudziem citiem parādīja dzejnieci neierastā skatījumā.

Evija Gulbe
Rakstniece

Pērn literatūras un filozofijas interneta žurnāls "Punctum" organizēja jau ceturto literatūras festivālu, šoreiz veltītu modernisma dzejniecei Montai Kromai. Iepriekšējie divi pievērsās laikmetīguma un atmiņu tēmām.

10 dienu ilgajā festivālā "Monta. Tu. Monta. Es." dalībniekiem un apmeklētājiem tika piedāvāta plaša pasākumu programma – eseju lasījumi, literārās pastaigas, sarunas, dzejas vakars, prozas vakars, starptautiska konference, režisores Māras Ķimeles veidots dzejkoncerts, interaktīva izrāde un grāmatas prezentācija. Atzinīgi vērtējams festivāla ietvaros radītais literārais mantojums – grāmata "Monta Kroma. Re.", kurā iekļauti dzejnieces un mūsdienu dzejdaru teksti, kas radīti kā atspulgi un savijumi ar Kromas dzejoļiem.

Tradīcijas statusu ieguvušajam festivālam ik gadu atsaucas dažādu kultūras nozaru pārstāvji. Vērienīgā rezonanse apliecina festivāla nozīmīgumu Latvijas kultūrvidē un literatūras pasākumu pieaugošajā daudzveidībā.

Foto: LALIGABA publicitātes attēls

INFORMĀCIJAS IZGUVĒ:

<https://www.laligaba.lv/index.php/lv/sakums/par-laligaba>

<https://laligaba.lv/index.php/lv/144-nominacijas>

